

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva

Diplomová práce

Zpovědní tajemství v kontextu trestního práva České
republiky

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková

Autor práce: Vendula Komárová
Studijní obor: Pastorační asistence
Ročník: VI.

2007

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

12. prosince 2007

vlastnoruční podpis studentky – studenta

Za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Kateřině Hykové, za rady a připomínky v oblasti církevního práva děkuji JUDr. Stanislavu Příbylovi, Ph.D, J.C.D.

OBSAH

ÚVOD	6
1. ZPOVĚĎ A ZPOVĚDNÍ TAJEMSTVÍ	9
1.1 Svátost smíření	9
1.1.1 Zpověď z pohledu církevního práva	12
1.2 Zpovědní tajemství	15
1.2.1 Zpovědní tajemství podle církevního práva	16
2. MLČENLIVOST	19
2.1 Mlčenlivost v českém právním řádu	19
2.2 Právní ochrana institutu mlčenlivosti	24
2.3 Zpovědní tajemství v českém právním řádu	26
2.3.1 Dřívější úprava ochrany mlčenlivosti duchovních	32
2.4 Mlčenlivost u některých dalších církví	33
3. NEPŘEKAŽENÍ A NEOZNÁMENÍ TRESTNÉHO ČINU	35
3.1 Nepřekažení trestného činu	35
3.1.1 Podmínky beztrestnosti	37
3.2 Neoznámení trestného činu	40
3.2.1 Podmínky beztrestnosti	42
3.2.2 Oznamovací povinnost	43
3.3 Pohled do historie	47
3.3 Shrnutí	48
4. SVĚDECTVÍ	51
4.1 Povinnost svědčit	52
4.2 Zákaz výslechu	56
4.2.1 Utajované informace chráněné zvláštním zákonem	57
4.2.2 Povinná mlčenlivost	60
4.2.3 Další upřesnění zákazu výslechu	64
4.3 Právo odepřít výpověď	66
4.3.1 Příbuzenský vztah	69
4.3.2 Nebezpečí trestního stíhání	70
4.3.3 Výjimka z práva odepřít výpověď	72
4.4 Souhrn	73

ZÁVĚR.....	75
LITERATURA	77
SEZNAM ZKRATEK.....	80
SEZNAM PŘÍLOH	81
Příloha č. 1.	81
ABSTRAKT	82
ABSTRACT	83

ÚVOD

Téma zpovědního tajemství v kontextu trestního práva ČR mě zaujalo tím, že je spíše tématem opomíjeným a není moc zmiňováno ani v odborné literatuře. Zpovědnímu tajemství se většina světských předpisů věnuje jen okrajově, přestože ve vztahu k trestnímu právu může docházet k určitým kolizím. Kanonické a světské právní předpisy si mohou navzájem odporovat. Zajímalo mě, zda a jakým způsobem je otázka zpovědního tajemství ošetřena, a jestli existuje jeho ochrana světskými právními normami, jestli existovala i dříve a jak se tato problematika celkově vyvíjela

Zpovědní tajemství patří k nejstarším institutům mlčenlivosti. V kanonickém právu bylo a je velice přísně chráněno. Je naprosto neporušitelné za jakýchkoli podmínek. Porušení je sankcionováno nejpřísnějšími tresty včetně exkomunikace. Světské právní normy se tomuto tématu příliš nevěnují. Základní ochrana zpovědního tajemství je zmiňována v zákoně č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), který zmiňuje ochranu v ustanovení § 7, který se věnuje tzv. zvláštním právům, mezi které patří i zpovědní tajemství nebo právo obdobné zpovědnímu tajemství (u reformovaných církví). Dále je ochrana zpovědního tajemství zmíněna v trestním zákoně v § 168 (Neoznámení trestného činu) a v trestním řádu v § 8 (dožádání) a v ustanoveních týkajících se výsledku svědků (§ 97 – povinnost svědčit, § 99 – zákaz výsledku, § 100 – právo odepřít výpověď).

Cílem práce je zjistit pohled světského práva na zpovědní tajemství. Zjistit, zda je chráněno a respektováno, nebo spíše přehlíženo. Zda kněžím nebo osobám, které dodržují zpovědní tajemství nebo právo obdobné zpovědnímu tajemství, hrozí za toto nějaký právní postih a za jakých podmínek nehrozí. Důležité je též zjistit, jak byla tato problematika řešena dříve a jak se její současný stav vyvíjel.

Všechny informace a poznatky jsem čerpala četbou ze shromážděné literatury především z oblasti práva a to jak církevního tak světského, využívala jsem

i článků z odborných časopisů z právní oblasti a materiálů, které jsou dostupné na internetu.

Základní literaturou v oblasti církevního práva je Kodex kanonického práva z roku 1983, Katechismus katolické církve, Dokumenty 2. Vatikánského koncilu a učebnice církevního práva od J. R. Tretery a kanonické právo od A. I. Hrdiny. V oblasti světských norem jsem čerpala především ze zákonů: zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád; zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), dále z Listiny základních práv a svobod. Využila jsem komentářů k trestnímu zákoníku, trestnímu řádu a rovněž k Ústavě a Listině základních práv a svobod. Důležitým pramenem je též kniha A. Brejchy Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu, která se věnuje i otázce zpovědního tajemství. V práci není využito žádných cizojazyčných pramenů, vzhledem k zaměření tématu na český právní řád.

Práce je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola se věnuje pohledu církevních dokumentů a církevního práva na problematiku svátosti smíření neboli zpovědi, ustanovení této svátosti, podmínkám pro její udílení, otázce zpovědního tajemství, včetně opatření týkajících se porušení zpovědního tajemství. Druhá kapitola poukazuje na otázku mlčenlivosti v českém právním řádu. Jsou zde rozebrány jednotlivé druhy mlčenlivosti případně tajemství, jejich ochrana a možnosti prolomení mlčenlivosti. Zde je zmíněna i ochrana zpovědního tajemství a otázka mlčenlivosti u jiných církví kromě katolické a krátký náhled na dřívější úpravu ochrany zpovědního tajemství světskými právními normami. Ve třetí kapitole je rozebrána problematika nepřekažení trestného činu (§ 167) a neoznámení trestného činu (§168) v souvislosti s praxí zpovědního tajemství nebo práva obdobného zpovědnímu tajemství. Zde je také uvedeno, za jakých podmínek je nepřekažení či neoznámení trestného činu beztrestné a kdy je beztrestné dodržování zpovědního tajemství a kdy naopak.

Poslední čtvrtá kapitola se věnuje povinnosti svědčit v českém právním řádu a možnosti výjimek z této všeobecné povinnosti, které v trestním řádu umožňuje především § 99 – zákaz výslechu a § 100 právo odepřít výpověď. Tyto výjimky jsou podloženy i Listinou základních práv a svobod.

1. ZPOVĚĎ A ZPOVĚDNÍ TAJEMSTVÍ

1.1 Svátost smíření

Ježíš vyzýval lidi, aby konali pokání, přijímal hříšníky a smířoval je s Otcem, uzdravoval nemocné na znamení odpuštění hříchů, zemřel za hříchy všech a vstal z mrtvých, poslal svého Ducha na apoštoly, aby měli moc odpouštět hříchy v jeho jménu.

Všechno co Ježíš udělal, aby smířil lidi s Otcem nevnučuje lidem smíření, ale volá je, aby odpověděli na nabídku ke smíření.¹ Teologický fundament svátosti smíření je odvozen z Ježíšových slov řečených apoštolům: „*Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.*“²

Ježíš vyzýval k obrácení, tato výzva zaznívá v životě křesťanů stále a je to úkol pro celou církev, protože stále potřebuje očišťování. Tato výzva je zaměřena na vnitřní pokání, což je radikální nové zaměření a obrácení k Bohu a rozchod s hříchem a zlem. Toto vnitřní pokání může mít rozmanité projevy, obrácení se uskutečňuje v každodenním životě úkony smíření, péčí o chudé, revizí celého života, zpytováním svědomí atd. Hřích je především urážkou Boha, ale poškozuje i společenství s církví, proto obrácení přináší Boží odpuštění a smíření s církví, to vyjadřuje a liturgicky uskutečňuje svátost pokání a smíření.³

Svátost smíření patří mezi svátosti rekonsiliace (obnovy) spolu se svátostí pomazání nemocných a český překlad katechismu katolické církve ji nazývá svátostí uzdravování, a to uzdravování z hříchu.

Svatá zpověď je jeden z názvů, který se dříve často užíval pro svátost smíření nebo též svátost pokání. Je to jedna ze svátostí katolické, starokatolické, anglikánské, pravoslavné církví staroorientálních. Slaví se buď společnou formou

¹ Katedra církevního a civilního práva Teologická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích *Svátost pokání* [online] [cit. 20. 2. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www2.tf.jcu.cz/~kasny/book4/penance.htm>>.

² Jan 20,23.

³ Srov. KKC 1427 – 1440.

(bohoslužba smíření) nebo soukromou formou (individuální vyznání hříchů knězi – tzv. ušní zpověď).⁴ Společné formy liturgie svátosti smíření jsou dvě: svátost smíření více kajících s individuální zpovědí, svátost smíření více kajících se společným vyznáním a rozhřešením generální absolucí, tato druhá forma je možná jen za splnění právem stanovených podmínek (kán. 961 a 962). Posoudit, zda jsou splněny podmínky, kdy je dovoleno udělit svátostné rozhřešení společně, je vyhrazeno diecéznímu biskupovi, který se poradí s ostatními členy biskupské konference.⁵

Tato svátost je složena z několika na sebe navazujících kroků – zpytování svědomí, lítost, vyznání hříchů, rozhřešení a zadostiučinění (pokání). Pro potřeby této práce je důležitá třetí část, kterou je vyznání hříchů zpovědníkovi, neboli zpověď.

„Nazývá se svátost zpovědi, protože odsouzení, vyznání hříchů před knězem je podstatným prvkem této svátosti. V hlubokém smyslu je také „vyznáním“, uznáním a chválou svatosti Boha a jeho milosrdenství vůči hříšnému člověku.“⁶

„Je však mezi svátostmi jedna, která, ačkoli se často pro vyznání hříchů, ke kterému při ní dochází, nazývá zpovědí, vhodněji se přece může pokládat ve vlastním slova smyslu za svátost pokání, jak se také skutečně nazývá, a to je svátost obrácení a smíření.“⁷

Při této svátosti dochází k obrácení hříšníka, který lituje svých hříchů a k jeho usmíření s církví a s Bohem.

„Ti, kdo přistupují ke svátosti pokání, dostávají od Božího milosrdenství odpuštění urážek, kterých se proti Bohu dopustili, a zároveň se smiřují s církví, kterou zranili svými hříchy a která svou láskou, příkladem a modlitbami pracuje na jejich obrácení.“⁸

⁴ Srov. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online] Poslední úpravy 14. 4. 2007 [cit. 23. 4. 2007]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Svátost_smíření>.

⁵ Srov. *Obřady pokání*, s. 14 – 17.

⁶ *KKC* 1424.

⁷ *RECONCILIATIO ET PAENITENTIA, O smíření a pokání v dnešním poslání církve z 2. prosince 1984*, s. 67.

⁸ *Dokumenty 2. vatikánského koncilu, C / LG 11 – Konstituce věroučná o církvi / Lumen Gentium / Uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech/*.

Pouze Bůh odpouští hříchy, Ježíš o sobě říká : „*Syn člověka má moc odpouštět na zemi hříchy*“ (Mk 2,10); a z moci své božské autority dává tuto moc lidem, aby ji vykonávali jeho jménem. Tím udílí Ježíš apoštolům i pravomoc smiřovat hříšníky s církví.

Tato svátost prodělala během staletí mnoho změn. V prvních staletích se uplatňovala velmi přísná kázeň, křesťané, kteří se dopustili zvláště těžkých hříchů, museli konat veřejné pokání, to často trvalo i několik let a někde bylo možné jen jednou za život. V 7. století přinesli do Evropy irští misionáři praxi soukromého pokání. Svátost se provádí diskrétnějším způsobem mezi kajícím a knězem, nabízí se možnost opakování – pravidelné přijímání této svátosti a do jediného slavení svátosti je zahrnuto odpuštění lehkých i těžkých hříchů.⁹

Slova rozhřešení užívaná v latinské církvi vyjadřují podstatné prvky této svátosti. „*Bůh, Otec veškerého milosrdenství, smrtí a vzkříšením svého Syna smířil se sebou celý svět a na odpuštění hříchů dal svého svatého Ducha; ať ti skrze tuto službu církve odpustí hříchy a naplní tě pokojem. Udělují ti rozhřešení ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.*“¹⁰

Důležitým prvkem této svátosti je lítost – dokonalá (z lásky k Bohu) nebo nedokonalá (z úvah o ošklivosti hříchu nebo ze strachu před věčným zavřením). Je dobré připravovat se na přijetí této svátosti zpytováním svědomí. Podstatnou částí pokání je vyznání knězi, kajícíci by měli vyznat všechny smrtelné hříchy a církev doporučuje i vyznání všedních hříchů. Každý věřící, jakmile dospěl do věku užívání rozumu je povinen alespoň jednou za rok vyznat své těžké hříchy.¹¹

Protože Kristus svěřil svým apoštolům službu smíření, pokračují biskupové, jejich nástupci a kněží, spolupracovníci biskupů, ve výkonu této služby. Vždyť biskupové a kněží mají na základě svátosti kněžství moc odpouštět všechny hříchy „ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“.

⁹ Srov. KKC 1441 – 1447.

¹⁰ Tamtéž. 1449.

¹¹ Srov. tamtéž., C 1452 – 1458;

srov. též CIC/1983, kán 920 („§ 1: Každý věřící je po svém prvním svatém přijímání povinen alespoň jednou za rok přistoupit k svatému přijímání. § 2: Toto přikázání je povinen splnit v době velikonoční, pokud je ze spravedlivého důvodu nesplní v jinou dobu během roku.“)

Odpuštění hříchů smiřuje s Bohem, ale také s církví. Biskup, viditelná hlava místní církve, je tedy právem již od dávných dob považován za toho, kdo především má moc i službu smíření: jeho pravomoci podléhá stanovení kajícího řádu. Kněží, jeho spolupracovníci, vykonávají tuto moc tou měrou, jakou jí byli pověřeni buď od svého biskupa (popřípadě řeholního představeného), anebo od papeže, podle norem církevního práva.¹²

1.1.1 Zpověď z pohledu církevního práva

Svátost smíření je v Kodexu kanonického práva ošetřena ve IV. knize, která má název posvěcující služba církve a její první část je věnována svátostem. Svátosti smíření se věnuje IV. stat' této knihy. Jednotlivé hlavy se věnují udělování svátosti, udělovateli této svátosti, kajícníkovi a poslední hlava je věnována odpustkům.

Jediným možným způsobem, kterým se křesťan, který se dopustí těžkého hříchu, usmiřuje s Bohem a s církví, je jednotlivé a úplné vyznání a rozhřešení. Od tohoto vyznání omlouvá jediné fyzická nebo mravní nemožnost. Rozhřešení více kajícníků najednou bez jednotlivého vyznání je možné udělit formou společného rozhřešení v nebezpečí smrti, kdy není možné stihnout vyslechnout zpověď jednotlivých kajícníků nebo v případě nedostatku zpovědníků. Aby mohl křesťan společné rozhřešení užít, musí splnit podmínky stanovené v kán. 962 – musí být řádně připraven a musí si zároveň předsevzt, že jednotlivě vyzná v příkazané době těžké hříchy, které takto nemohl nyní vyznat. Místem pro udělování svátosti smíření je kostel nebo kaple. Náležitosti zpovědníků jsou dále stanoveny biskupskou konferencí, podmínkou podle kodexu je umístění zpovědnice na viditelném místě a pevná mřížka mezi kajícníkem a zpovědníkem.¹³ Dnes jsou běžné už i zpovědní místnosti.

¹² KKC 1461 – 1462.

¹³ Srov. CIC/1983. kán. 960 -964.

Udělovatelem svátosti může být jedině kněz. „Na rozdíl od jiných svátostí má zde však moc vyplývající ze svěcení spíše charakter podmínky sine qua non, jež ovšem sama k platnému udělení svátosti smíření nestačí. Zpovídací kněz totiž musí být vybaven také mocí řídící /*potestas iurisdictionis*/, a to tzv. zpovědní jurisdikcí /zpovědní fakultou/.

Tuto zpovědní jurisdikci podle kodexu mají:

- 1) *Ipsa iure*:
 - a) papež, kardinálové a biskupové, a to pro celou církev;
 - b) všichni zpovědníci v případě naléhavé nutnosti;
 - c) všichni kněží /i laicizovaní a stížení kanonickým trestem/, mají-li zpovídat penitenta v nebezpečí smrti, a to i je-li přítomen jiný kněz mající /řádnou/ jurisdikci.
- 2) Z důvodu úřadu /*vi officii*/, a to zásadně pro své území:
 - a) místní ordinář;
 - b) kanovník penitenciář;
 - c) farář /a jemu právně na roveň postavený/;
- 3) Na základě pověření /*vi concessionis*/: všichni kněží, kteří toto pověření získají od místního ordináře.¹⁴

*Pověření k udílení svátosti smíření se uděluje pouze kněžím, kteří byli uznáni za vhodné na základě zkoušky nebo jejichž vhodnost je odjinud známa.*¹⁵ Pověření

Kán. 961: § 1: Rozhřešení více kajících najednou bez předchozího jednotlivého vyznání, formou společného rozhřešení je možno udělit:

1° jestliže hrozí nebezpečí smrti a čas nestačí knězi nebo kněžím, aby vyslechli zpověď jednotlivých kajících;

2° jestliže nastala závažná nutnost, totiž tehdy, kdy pro velký nával kajících není dostatek zpovědníků, aby mohli řádně a v náležitém čase vyslechnout vyznání jednotlivců, takže by kající bez vlastní viny byli nuceni dlouho být bez svátostné milosti nebo svátostného přijímání; za dostatečnou nutnost se však nepovažuje situace, kdy nemohou být k dispozici zpovědníci pouze z důvodu velkého návalu kajících, jaký může být o veliké slavnosti nebo pout.

§ 2: Rozhodnutí, zda jsou dány podmínky podle normy § 1 odst. 2 požadované, přísluší diecéznímu biskupovi; ten může určit případy této nutnosti za použití kritérií, na nichž se shodli členové biskupské konference.

¹⁴ HRDINA, A. *Kanonické právo*. s. 279 – 280.

¹⁵ CIC/1983. kán. 970.

k udílení svátosti smíření může příslušný představený udělit na dobu neurčitou nebo na dobu určitou.¹⁶ *Pověření k trvalému udílení svátosti smíření se uděluje písemně.*¹⁷

*Zpovědník, jako služebník církve, se při udílení svátosti věrně drží nauky učitelského úřadu církve a norem stanovených příslušnými představenými.*¹⁸

Kdo jednou trvale získal zpovědní jurisdikci, může ji vykonávat všude, pokud mu to ve zvláštním případě místní ordinář neodmítí. Kdo ji však získal udělením od jiného ordináře /tj. ani vlastního ani podle místa svého kanonického bydliště/, může ji vykonávat jen v jeho teritoriu.¹⁹

*Každý, jemuž je z důvodu úřadu svěřena péče o duše, je povinen starat se, aby svátost smíření mohli přijímat jemu svěření věřící, kteří o ni rozumně žádají, a aby se jim dostala příležitost k vyznání jednotlivě, ve stanovených dnech a hodinách pro ně vhodných.*²⁰

V nebezpečí smrti může udělit svátost smíření i kněz, který nemá zpovědní jurisdikci, i kněz, který je v církevním trestu.

Pomáhat kněžím mohou jáhnové eventuelně i pověření laici tak, že mohou vést společné kající pobožnosti, připravující na svátost smíření, případně kajícíky jednotlivě na přijetí svátosti připravovat. V žádném případě však nemohou nikomu udělit absoluci (odpuštění, rozhřešení) ani zprostit někoho církevního trestu.²¹

Svátost smíření je podle Katechismu katolické církve také nazývána svátostí uzdravování a to uzdravování z hříchu. Hřích znamená narušení vztahů mezi člověkem a Bohem /vertikálně/ i mezi lidmi navzájem /horizontálně, tzv. sociální dimenze hříchu/, přičemž poškozuje i hříšníka samého.²²

¹⁶ Srov. CIC/1983, kán. 972.

¹⁷ tamtéž, kán. 973.

¹⁸ tamtéž, kán. 978 § 2.

¹⁹ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo*. s. 280.

²⁰ CIC/1983, kán. 986 § 1.

²¹ TRETERA, J.R. *Církevní právo*. s. 160.

²² HRDINA, A. *Kanonické právo*. s. 277.

Svätost smíření pro katolického křesťana kvalifikovaným způsobem zprostředkovává „uzdravení“ těchto vztahů, tedy smíření s Bohem, církví, s bližními i se sebou samým. Celá právní úprava svátosti smíření je zaměřena na absoluci od hříchu /= rozhřešení/. Odpuštění hříchu by se dalo označit za předmět právního vztahu, který vzniká při svátosti smíření mezi penitentem /tj. příjemcem svátosti smíření/ a církví.²³

Křesťan je povinen vyznat co do druhu a do počtu všechny své těžké hříchy spáchané po křtu a dosud rozhřešením přímo neprominuté ani nevyznané v jednotlivém vyznání, kterých si je vědom po pečlivém zpytování svědomí. Doporučuje se křesťanům, aby vyznávali i lehké hříchy. Každý věřící, který dospěl do užívání rozumu, je povinen alespoň jednou za rok upřímně vyznat své těžké hříchy. Je dovoleno vyznat se za pomoci tlumočníka a kterémukoli zákonně ustanovenému zpovědníkovi, i jiného obřadu.²⁴

1.2 Zpovědní tajemství

Zpovědník má mít osvědčenou znalost křesťanského jednání, zkušenost s lidskými skutečnostmi, úctu a jemnocit vůči tomu, který klesl.

Kvůli choulostivosti a velikosti této služby a kvůli patřičné úctě k osobám církev prohlašuje, že každý kněz, když zpovídá, je pod velmi přísnými tresty zavázán zachovávat naprosté tajemství o hříších, které mu vyznali jeho kajícíci. Není mu dovoleno ani mluvit o tom, co se dověděl ve zpovědi o životě kajících. Toto tajemství, které nepřipouští výjimky, se nazývá „svátostná pečeť“, protože to, co kající vyjevil knězi, zůstává svátostí „zapečetěno“.

Zpovědní tajemství je posvátné a nesmí být pod žádnou záminkou porušeno. „Svátostné zpovědní tajemství je neporušitelné; proto nesmí zpovědník nic

²³ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo*, s. 277 – 278.

²⁴ Srov. CIC/1983. kán. 988 – 991.

vyzradit na kajícíka ani slovem, ani žádným jiným způsobem a z žádného důvodu.“²⁵

Kněz nesmí vyjevit informace, které se dozvěděl ve zpovědi (ani před státními orgány) a nesmí těchto informací ani využívat nebo je zohledňovat ve svém konání (např. když se knězi kostelník vyzpovídá, že zpronevěřuje farní peníze, nemůže mu poté odebrat správu nad financemi). To se týká nejen všedních hříchů, ale i těžkých zločinů, které jinak podléhají ohlašovací povinnosti. V rámci katolické církve může za určitých okolností zprostit povinnosti dodržovat zpovědní tajemství papež.²⁶

1.2.1 Zpovědní tajemství podle církevního práva

Z pohledu historického právního vývoje je zpovědní tajemství de facto nejstarším institutem mlčenlivosti. Zpovědní tajemství je institutem kanonického práva a jeho podstatou je absolutní a totální zákaz stanovený zpovědníku vydat jakoukoli informaci, kterou se dozvěděl při zpovědi věřícího.²⁷

CIC 83 zakazuje zpovědníkovi nejen použít vědomostí získaných z vyznání hříchů ke škodě kajícíka, i když je vyloučeno nebezpečí odhalení (kán. 984, § 1), ale výslovně stanoví absolutní zákaz porušení zpovědního tajemství: „*Svátostné zpovědní tajemství je neporušitelné; proto nesmí zpovědník nic vyzradit na kajícíka ani slovem, ani žádným jiným způsobem, a z žádného důvodu.*“ (kán. 983, §1). Podle § 2 téhož kánonu je stejnou povinností vázán i přítomný tlumočník a jakákoli jiná osoba, která se z vyznání dozvěděla o hříších (např. osoba, kterou kajícík mylně považoval za zpovědníka, nebo blízko zpovědnice stojící člověk).²⁸ „*Povinností zachovat tajemství je vázán i tlumočník, pokud ho*

²⁵ KKC 1467 a 2490.

²⁶ Srov. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online] Poslední úpravy 14. 4. 2007 [cit. 23. 4. 2007]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Svátost_smíření>.

²⁷ Srov. BREJCHA, A., *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 170.

²⁸ BUBELOVÁ, K., *Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost*, in: *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.4, s 10.

bylo použito, a také všichni ostatní, kteří se z vyznání jakýmkoliv způsobem dověděli o hříších.“²⁹

Stejně tak představený nesmí používat těchto vědomostí k vnějšímu vedení podřízených; proto se vůbec nedoporučuje, aby představený své podřízené zpovídal, v některých případech /např. rektor semináře, novicmistr, řeholní představený/ tak smí učinit jen na výslovnou žádost toho kterého svěřence.³⁰

„Novicmistr a jeho pomocník, rektor semináře nebo jiného výchovného zařízení neuděluje svátost smíření svěřencům, kteří pobývají v téže domě, pokud svěřenci ve zvláštních případech sami o to nepožádají.“³¹

Zpovědní tajemství je tedy chráněno nejen před přímou, ale i nepřímou formou vyzrazení a je absolutně neporušitelné. Zprostit biskupa či kněze od závazku mlčenlivosti nemůže nikdo.³²

Stejně jako právo světské, i právo kanonické se dělí na hmotné a procesní. Normy procesního kanonického práva upravují právní vztahy v souvislosti s řízením správním nebo soudním. I při těchto řízeních jsou subjekty vázány povinností mlčenlivosti. Kán. 1455 § 1 stanoví: *zachováním úředního tajemství jsou vázáni soudcové i ostatní osoby u soudu, a to u trestního řízení soudního vždy a u sporného řízení tehdy, jestliže z prozrazení některého jednání v řízení může stranám vzniknout škoda.*

Pokud jde o samotné dokazování v rámci řízení, pak platí kán. 1546 § 1 *Nikdo není povinen předložit listiny, i když se týkají obou stran, jejichž obsah nemůže být sdělen bez nebezpečí škody podle kán. 1548, § 2 nebo bez nebezpečí porušení tajemství, které je nutno zachovat.*

Kán. 1548 § 2 stanoví: *při zachování kán. 1550, § 2, odst. 2 jsou ze svědecké výpovědi vyňati: 1° duchovní, pokud jde o to, co jim bylo sděleno v souvislosti s posvátnou službou; světští úředníci, lékaři, porodní asistentky, advokáti, notáři*

²⁹ CIC/1983. kán. 983 § 2.

³⁰ HRDINA, A. *Kanonické právo*. s. 280.

³¹ CIC/1983. kán. 985.

³² Srov. TRETERA, J.R. *Církevní právo*. s. 160.

*a jiní, kteří jsou vázáni tajemstvím, byť jen z důvodu poskytnutí rady, pokud se jedná o věci, které podléhají tomuto tajemství.*³³

Porušení zpovědního tajemství je trestáno nejpřísnějšími tresty.

„Zpovědník, který přímo porušil svátostné tajemství, upadá do exkomunikace nastupující bez rozhodnutí představeného, vyhrazené Apoštolskému stolci; kdo pouze nepřímo, bude potrestán podle závažnosti zločinu.

Tlumočník a jiní, o nichž v kán. 983, § 2, kteří porušili toto tajemství, budou potrestáni spravedlivým trestem včetně exkomunikace.“³⁴

Podle kán. 1550 § 2, 2° *nemůže kněz vyrazit nic ze svátostného vyznání ani jako svědek, a to ani v případě, že jej kající požádal, aby to sdělil. Stejně tak nemůže být použito ani jako nepřímý důkaz nic z toho, co někdo slyšel od kohokoliv nebo jakkoliv při příležitosti svátostného vyznání.*

³³ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 174.

³⁴ CIC/1983. kán. 1388, § 1 a § 2.

2. MLČENLIVOST

2.1 Mlčenlivost v českém právním řádu

Právní úprava institutu mlčenlivosti představuje jeden ze základních instrumentů ochrany občanů před neoprávněným použitím informací, které se jich dotýkají. Český právní řád obsahuje celou řadu ustanovení, která pojednávají o mlčenlivosti v nejrůznějších právních vztazích. V právních předpisech je mlčenlivost vymezena svým osobním a věcným obsahem. Definici mlčenlivosti ale právní předpisy neobsahují.

Obecně lze mlčenlivost definovat jako právní institut, jehož podstatou je povinnost fyzické osoby zachovávat při soukromém i úředním styku taková pravidla jednání, která zaručí ochranu konkrétních údajů o občanech, jimiž taková fyzická osoba disponuje. Tyto informace může fyzická osoba získat jednat z titulu svých úředních kompetencí, jednak jakýmkoliv jiným způsobem i nahodile.

Základním znakem mlčenlivosti je ta skutečnost, že povinnosti vyplývající z tohoto právního institutu postihují příslušný subjekt jako fyzickou osobu. Z tohoto důvodu právní předpisy upravující mlčenlivost požadují, aby byla povinnost mlčenlivosti zachovávána jak v úředním, tak v soukromém styku a plnění povinnosti mlčenlivosti předepisují i pro dobu, kdy dotyčná osoba již ukončila příslušný pracovní nebo služební poměr.

Naproti tomu právní předpisy v některých případech umožňují, aby určité konkrétní informace byly třetím osobám poskytnuty. Je potřeba rozlišovat mezi povinnostmi, které příslušný zaměstnanec státního orgánu nebo organizace nese jako fyzická osoba, které logicky překračují rámec jeho úředních kompetencí, a taxativně koncipovanou úpravou umožňující výdej informací na základě striktně vymezeného osobního a věcného rozsahu – činnost, kterou příslušný zaměstnanec vykonává jen a právě jako úřední osoba. Samotná právní úprava mlčenlivosti je obsažena v řadě právních předpisů. Každá norma, která se dotýká veřejných práv

občana, obsahuje i speciální úpravu, jejímž účelem je zajistit, aby nemohlo dojít ke zneužití osobních dat a údajů.³⁵

Osobním rozsahem institutu mlčenlivosti se rozumí určení okruhu subjektů mlčenlivostí vázaných, tedy osob, které jsou právní povinnosti vyplývající z tohoto institutu povinny plnit. Osobní rozsah mlčenlivosti vždy právní norma jednoznačně vymezuje a určuje, které subjekty nesou povinnosti z tohoto institutu vyplývající.

Věcným rozsahem institutu mlčenlivosti se rozumí určení okruhu informací nebo údajů, které jsou tímto institutem chráněny. Rovněž tento rozsah je definován v právní normě.³⁶

Obdobně je definován osobní a věcný rozsah poskytování informací třetím subjektům. Osobním rozsahem se rozumí okruh subjektů, jímž lze informace poskytnout a věcným rozsahem se rozumí vymezení obsahu informací.³⁷

V České republice je institut mlčenlivosti upraven v předpisech práva sociálního zabezpečení, v pracovněprávních vztazích, v daňovém řízení, v oblasti bankovního, listovního, poštovního a telekomunikačního tajemství, dále v právních předpisech o zdravotnictví, o státní kontrole, o statistické službě, v předpisech o advokacii a v problematice zповědního tajemství. Ve většině případů je těmito předpisy upraven i rozsah poskytování informací třetím osobám.

Institut mlčenlivosti nalézá své uplatnění i v normách procesního práva. Jedná se o povinnost stanovenou osobám, které v rámci řízení rozhodují o právech a povinnostech občanů (tyto povinnosti se týkají především soudců, státních zástupců, úředníků správních řízení apod.).

Další rovinu právní úpravy představují procesní předpisy především o shromažďování důkazů, nahlížení do spisového materiálu, popř. i poskytování informací o řízení veřejnosti.³⁸

³⁵ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 99 – 100.

³⁶ Tamtéž, s. 101.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 103.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 203.

Procesní normy stanoví povinnost mlčenlivosti především:

- soudcům
- státním zástupcům
- dalším orgánům činným v trestním řízení
- notářům
- zaměstnancům správních orgánů.³⁹

Ustanovení o mlčenlivosti ovlivňují především tu fázi řízení, která je označována jako shromažďování důkazů. V předpisech občanského práva se jedná zejména o obecné ustanovení o potřebě šetřit povinnost mlčenlivosti, o ustanovení podat svědectví a o ustanovení mlčenlivosti stanovené znalci.

Základní ustanovení o povinnosti mlčenlivosti v souvislosti s civilním řízením soudním obsahuje § 124 občanského soudního řádu: *„Dokazování je třeba provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem a jiná zákonem stanovená nebo státem uznávaná povinnost mlčenlivosti. V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil povinnosti mlčenlivosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost; přiměřeně to platí i tam, kde se provádí důkaz jinak než výslechem.“*

Podle tohoto ustanovení má být dokazování prováděno tak, aby bylo šetřeno státní, hospodářské a služební tajemství a státem uznaná povinnost mlčenlivosti. Z praxe civilních soudů je patrné, že je toto ustanovení většinou striktně dodržováno.

Podle § 126 odst. 1 občanského soudního řádu je stanoveno za jakých podmínek je možné odepřít svědeckou výpověď.

„Každá fyzická osoba, která není účastníkem řízení, je povinna dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soud.“

³⁹ BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 203.

Osobou blízkou se podle § 116 občanského zákoníku rozumí: příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.⁴⁰

V souvislosti s trestním řízením je třeba připomenout povinnost vyplývající z § 8 odst. 1 trestního řádu: „*Státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.*“

Ani povinnost vyhovět dožádáním orgánům činným v trestním řízení ani povinnost ohlašovací ale nic nemění na tom, že i v těchto případech není dotčena povinnost zachovávat státní a hospodářské tajemství nebo státem uznanou povinnost mlčenlivosti, jak stanovuje odst. 4 : *Plnění povinností podle odstavce 1 lze odmítnout s odkazem na povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti; to neplatí,*

a) jestliže osoba, která tyto povinnosti má, by se jinak vystavila nebezpečí trestního stíhání pro neoznámení nebo nepřekažení trestného činu, nebo

b) při vyřizování dožádání orgánu činného v trestním řízení o trestném činu, kde dožádaná osoba je současně oznamovatelem trestného činu.

Za státem uznanou povinnost mlčenlivosti se podle tohoto zákona nepovažuje taková povinnost, jejíž rozsah není vymezen zákonem, ale vyplývá z právního úkonu učiněného na základě zákona.“⁴¹

Nebezpečí trestního stíhání pro neoznámení nebo nepřekažení trestného činu se nevystavuje, a proto má zásadně povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo zákonem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti:

⁴⁰ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 208 – 209.

⁴¹ § 8 odst. 4, *Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

- a) osoba, která splňuje podmínky stanovené v odst. 2 § 167 Nepřekážení trestného činu,
- b) osoba, která splňuje podmínky uvedené v odst. 2 § 168 Neoznámení trestného činu,
- c) advokát a advokátní koncipient za podmínek uvedených v § 167 TrŘ. odst. 3,
- d) duchovní registrované církve nebo náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, který se o spáchání trestného činu dověděl v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo práva obdobného zpovědnímu tajemství.⁴²

Povinnost mlčenlivosti je v těchto souvislostech chápána spíše jako institut veřejného, nikoliv soukromého práva.

V trestním řízení soudním je upraveno omezení v souvislosti s výsledkem svědka. Tento institut trestního práva procesního je nazýván **zákaz výslechu** a je upraven § 99 trestního řádu:

„(1) Svědek nesmí být vyslechnut o okolnostech, týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, jež je povinen zachovat v tajnosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn; zproštění lze odepřít jen tehdy, jestliže by výpověď způsobila státu vážnou škodu.

(2) Svědek nesmí být vyslýchán též tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.

(3) Zákaz výslechu podle odstavce 2 se nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestného činu, stran něhož má svědek oznamovací povinnost podle trestního zákona. Rovněž se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných ve zvláštním zákoně stupněm utajení Důvěrné nebo Vyhrazené.“⁴³

⁴² Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 88 – 89.

⁴³ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu,* s. 210 – 211.

Institut mlčenlivosti je upraven i v řízení před ústavním soudem a to § 51 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu: „1) Svědek nebo znalec se nemůže odvolávat na svou povinnost mlčenlivosti stanovenou právními předpisy, jestliže ho Ústavní soud svým usnesením pro tento případ povinné mlčenlivosti zprostil.(2) Ústavní soud zproští svědka nebo znalce mlčenlivosti jen tehdy, jde-li o povinnost k ochraně státního, hospodářského, obchodního nebo služebního tajemství. V ostatních případech šetří povinnost mlčenlivosti, ledaže by svědci nebo znalci byli osobami, v jejichž prospěch tato povinnost svědčí, této povinnosti zproštění.“⁴⁴

2.2 Právní ochrana institutu mlčenlivosti

Právní institut mlčenlivosti je objektivním právem upraven a chápán jako jeden ze základních instrumentů naplnění základních ústavních práv. Porušení povinnosti mlčenlivosti znamená ve svém důsledku ohrožení práv garantovaných ústavními předpisy státu. Dodržování povinnosti mlčenlivosti zabezpečuje právní řád ve dvou základních rovinách.

První jsou instrumenty práva soukromého, především se jedná o procesní prostředky občanskoprávní ochrany. Druhou rovinu představují nástroje práva veřejného, především ochrana trestněprávní.

Pokud se jedná o ochranu vedenou po soukromoprávní linii, pak se tato ochrana příliš neliší od institutů používaných v souvislosti s ochranou osobnosti podle ustanovení § 13 občanského zákona: (1) *Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.*

⁴⁴ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 214.

(2) Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

(3) Výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

Z povahy věci totiž vyplývá, že prakticky ve všech případech porušení povinnosti mlčenlivosti znamená pro poškozený subjekt vždy určitý zásah do jeho osobní sféry a je tedy důvodem pro aplikaci instrumentů obsažených v ustanovení § 13.

Institut mlčenlivosti je chráněn i instrumenty práva trestního. S účinností od 1. 4. 1994 byla totiž do trestního zákona vložena skutková podstata nového trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji. Jedná se o ustanovení § 178, které ve svém odstavci 2 postihuje i porušení povinnosti mlčenlivosti:

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si přisvojí osobní údaje o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné správy, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo osobní údaje o jiném získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, byť i z nedbalosti, sdělí nebo zpřístupní, a tím poruší právním předpisem stanovenou povinnost mlčenlivosti.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se údaj týká,

b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

c) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 porušením povinností vyplývajících z jeho povolání, zaměstnání nebo funkce.

Objektem tohoto trestného činu je zájem státu resp. společnosti na dodržování zákonem stanovené povinnosti mlčenlivosti. Objektivní stránku naplňuje jednání spočívající v naplnění 3 podmínek:

- sdělení údajů o jiné osobě získaných v souvislosti s výkonem povolání, zaměstnání nebo funkce,
- porušení právním předpisem stanovené povinnosti mlčenlivosti,
- kauzální nexus mezi oběma shora uvedenými skutečnostmi.⁴⁵

2.3 Zpovědní tajemství v českém právním řádu

Podle kán. 1. CIC „*Kánony tohoto kodexu zavazují pouze členy církve latinského obřadu.*“ je patrné, že si kodex nečiní nárok intervenovat do právních vztahů jiných subjektů. Otázkou je, do jaké míry respektuje světské právo ustanovení práva kanonického, pokud jde o subjekty, které jsou kanonickému právu podřízeny. Je zřejmé, že stát sám kanonické právo neaplikuje, řídí se vlastním právním režimem – vlastním systémem světského práva. Pokud by nebyla tato dualita v určitém ustanovení práva světského řešena, bylo by postavení subjektů podřízených rovněž právu kanonickému nejasné. Za takové situace by mohlo dodržení norem stanovených právem kanonickým znamenat porušení určitých norem práva světského. Základní otázkou je, zda a v jaké míře stát právo kanonické respektuje a umožňuje tímto soulad obou právních systémů.⁴⁶

Odpověď na tuto otázku můžeme najít v zákoně č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (o církvích a náboženských společnostech). V ustanovení § 7 odst. 1 pís. f je uvedeno: „*Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv: f) zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně*

⁴⁵ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, s. 179 – 181.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 174 – 175.

50 let; tím není dotčena povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem.⁴⁷

Zásadní roli hraje v tomto ustanovení fakt, že některá z tzv. „nových náboženských hnutí“ mají tendenci zneužívat informace osobního rázu právě pod záminkou utajování.⁴⁸

Nový zákon zbavuje duchovní v § 35 trestní odpovědnosti za neoznámení trestného činu: „V § 168 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 45/1973 Sb., zákona č. 175/1990 Sb., zákona č. 545/1990 Sb., zákona č. 290/1993 Sb., zákona č. 38/1994 Sb., zákona č. 152/1995 Sb., zákona č. 148/1998 Sb. a zákona č. 210/1999 Sb., se na konci odstavce 3 doplňuje tato věta: *„Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.“* Trestnost za nepřekažení zůstává.⁴⁹

Seznam církví a náboženských hnutí, které jsou podle zákona č. 3/2002 Sb. v České republice registrovány – příloha č. 1

Je zřejmé, že citované ustanovení vychází z článku 15 a 16 Listiny základních práv a svobod. Článek 15 odst. 1 stanoví: *„Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“*

Myšlení, svědomí a náboženské vyznání jsou vždy výsledkem vnitřního myšlenkového pochodu jednotlivce a nelze je tedy nijakým způsobem regulovat až do té doby, dokud jim jednotlivec nepropůjčí určitou vnější formu. Svobodné myšlení je tedy základním předpokladem pro svobodné projevování názorů

⁴⁷ § 7, odst. 1 pís. f), Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (o církvích a náboženských společnostech).

⁴⁸ PŘIBYL, S. Pojetí tzv. „zvláštních práv“ církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb. *Revue církevního práva*, 2004, roč. 10, č. 1, s. 16.

⁴⁹ PŘIBYL, S. Pojetí tzv. „zvláštních práv“ církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb., *Revue církevního práva*, 2004, roč. 10, č. 1, s. 8.

a přesvědčení.⁵⁰ Formální otázky náboženského vyznání stát upravil v zákoně č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.⁵¹

Je zřejmé, že samotné ustanovení C. I. C. o osobním rozsahu této normy, které je obsaženo v Kán. 1, je v souladu s citovaným článkem 15 odst. 1 Listiny.

Článek 16 odst. 1 konkretizuje: „*Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.*“

Svoboda projevovat své náboženství je právem, které Listina zaručuje všem bez rozdílu státní příslušnosti. Výčet možností projevu náboženství je výčtem demonstrativním, nicméně z něj vyplývají určité zásady, které jsou následně rozvedeny v příslušných prováděcích zákonných normách jako atributy svobodného výkonu práva na svobodný projev náboženského vyznání. Z výčtu uvedeného je třeba oddělit přímý projev náboženského přesvědčení, tedy jakýkoliv soukromý nebo veřejný obřad či bohoslužbu a vyučování. Právo na svobodný projev náboženství spolu s jinými je upraven v prováděcích předpisech pouze do té míry, dokud se jedná o organizované sdružení osob za účelem společného vyznání. Prováděcí normou je zde zákon o církvích, který upravuje postavení církví a náboženských společností. Listina tedy definuje speciální formu sdružování občanů, odlišnou od obecné sdružovací normy.⁵²

Pokud jde o vnitřní uspořádání poměrů církve, pak odst. 2 stanoví, že *církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.*

Listinou proklamovaná nezávislost na státních orgánech při ustanovování či změně orgánů církve, ustavování duchovních či zřizování církevních právnických osob je základem tzv. náboženské samosprávy. Ta se nejvýrazněji projevuje v právu církví svobodně si ustanovovat své orgány a duchovní.⁵³ Registrované církve, které splňují podmínku desetileté existence a po tuto dobu zveřejňovaly

⁵⁰ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. s. 713.

⁵¹ Tamtéž. s. 713.

⁵² Tamtéž. s. 717.

⁵³ Tamtéž. s. 718.

řádne zprávy o své činnosti, mohou požádat o přiznání zvláštních oprávnění. Zvláštními oprávněními zákon rozumí oprávnění vyučovat náboženství na veřejných školách, zakládat vlastní církevní školy, poskytovat duchovní službu v rámci ozbrojených sil, uzavírat sňatky církevním obřadem, zachovávat duchovní tajemství a čerpat finanční prostředky od státu.⁵⁴

Jak je patrné na shora uvedených citacích, systémy světského a kanonického práva jsou v drtivé většině případů schopny existovat a fungovat nezávisle a ve vztahu vzájemné autonomie. Ani jedna strana nevnucuje druhé normativní pravidla svého systému.

Musíme si ovšem připustit, že k určité kolizi právních norem obou systémů dojít může a tato možnost se týká i problematiky zpovědního tajemství. Jde především o případy, kdy právní norma světského práva stanoví občanovi určitou ohlašovací povinnost.

Mohlo by se jednat např. o oznamovací povinnost podle trestněprávních předpisů. Zde se nabízí otázka, jak by se měla osoba, která je podle předpisů kanonického práva vázáná zpovědním tajemstvím, chovat v případech, kdy ji světské právo stanoví určité většinou ohlašovací nebo oznamovací povinnosti, které ve svých důsledcích mohou zasahovat až do samotného obsahu zpovědního tajemství. Judikatura ani odborná literatura se touto otázkou v podstatě nezabývají, jejímu řešení se však nelze vyhýbat. V úvahu připadají dva právní názory.

První vychází z představy výlučnosti světského práva a nemožnosti jeho omezení jakýmkoliv jiným právním systémem. Podle tohoto názoru, pokud dojde ke střetu mezi systémem kanonického a světského práva, přednost má vždy právo světské. V rámci chování subjektu práva musí být vždy naplněny povinnosti uložené světským právem bez ohledu na případné povinnosti stanovené kanonickým právem. Právní subjekty mohou plnit své povinnosti vyplývající z kanonického práva jen do té míry, dokud se nedostanou do rozporu s právem světským.

Zmíněný názor se opírá mimo jiné o článek 16 odst. 4 Listiny: „*Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná*

⁵⁴ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. s. 719.

pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“

Tento názor může být podpořen i obsahem samotného Kán. 1 C. I. C., z něhož vyplývá, že si kanonické právo nečiní nárok vnucovat svá pravidla třetím subjektům. Z tohoto je možné usoudit, že je nemůže vnucovat ani státu.

Registrovaná církev a náboženská společnost může být zrušena pouze z důvodu, že svou činností porušuje právní řád ČR, a zahájení řízení o zrušení registrace vždy musí předcházet výzva ministerstva k nápravě a upuštění od nezákonného jednání. Proti rozhodnutí o zrušení registrace je možná soudní ochrana v rámci správního soudnictví.⁵⁵

Podle druhého názoru představuje zpovědní tajemství povinnost mlčenlivosti koncipovanou jako absolutní a totální zákaz sdělení informací, které jsou předmětem zpovědi, třetí osobě za všech situací. Ani požaduje-li norma světského práva určitou ohlašovací nebo oznamovací povinnost, nemůže být do zpovědního tajemství učiněn průlom. Tento názor se může opírat o stejné ustanovení Listiny, jako názor prezentovaný na prvním místě. Především se ale opírá o ustanovení § 7 odst. 1 pís. f zákona č. 3/2002. Sb., které respektuje povinnost mlčenlivosti stanovenou církevními předpisy a z něhož žádná výjimka při plnění této povinnosti nevyplývá.

Z tohoto vyplývá, že normy českého právního řádu vyjadřují bezvýhradný respekt vůči ustanovení kanonického práva ohledně zpovědního tajemství, takže nemůže být učiněn průlom do institutu zpovědního tajemství. Samy normy trestního nebo přestupkového práva v souvislosti s úpravou oznamovací povinnosti stanoví zásadu, že ani touto povinností není dotčena státem uložená ani státem uznaná povinnost mlčenlivosti. Právní úprava tohoto je obsažena v § 8 odst. 4 TrŘ.⁵⁶

„Plnění povinností podle odstavce 1 lze odmítnout s odkazem na povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti; to neplatí,

⁵⁵ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. s. 720.

⁵⁶ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu* s. 176 – 177.

- a) jestliže osoba, která tyto povinnosti má, by se jinak vystavila nebezpečí trestního stíhání pro neoznámení nebo nepřekažení trestného činu, nebo
- b) při vyřizování dožádání orgánu činného v trestním řízení o trestném činu, kde dožádaná osoba je současně oznamovatelem trestného činu.

*Za státem uznanou povinnost mlčenlivosti se podle tohoto zákona nepovažuje taková povinnost, jejíž rozsah není vymezen zákonem, ale vyplývá z právního úkonu učiněného na základě zákona.*⁵⁷

Ustanovení § 8 odst. 4 se vztahuje jak na fyzické osoby, tak i na právnické osoby, včetně státních orgánů při vyřizování písemných dožádání.⁵⁸ Odstavec 4 pís. a) řeší střet povinnosti zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti na jedné straně a povinnost oznámit nebo překazít trestné činy vyjmenované v § 167 odst. 1 a § 168 odst. 1., která je i trestně sankcionována trestnými činy nepřekažení trestného činu § 167 a neoznámení trestného činu § 168 na straně druhé.⁵⁹

Odstavec 1 § 8 trestního řádu stanoví: „*Státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.*“⁶⁰

Je zřejmé, že zmíněný institut zpovědního tajemství a respekt státu vůči tomuto nemůže mravním ani právním základům české společnosti uškodit. Z porovnání uvedených právních názorů je patrné, že pro průlom do institutu zpovědního tajemství není přímé právní opory.⁶¹

⁵⁷ § 8 odst. 4, *Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 89.

⁵⁹ Tamtéž. s. 88.

⁶⁰ § 8 odst. 1, *Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Srov. BREJCHA, A. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu* s. 177.

Povinnost mlčenlivosti kněze vyplývající z institutu zpovědního tajemství není upravena světskými právními normami, a tedy není součástí českého právního řádu. Jde o institut církevního práva obsažený v CIC. Z něho plyne, že povinnost knězů mlčet je nadřazena světským předpisům. Čili zpovědní tajemství by nemělo být prolomeno ani tehdy, když by to světský soud přikázal.⁶²

2.3.1 Dřívější úprava ochrany mlčenlivosti duchovních

Občanský soudní řád (zák. č. 99/1963 Sb.) stanovil v § 126 odst. 1 zásadně obecnou povinnost dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek; z této povinnosti vyjímal pouze ty osoby, které by svou výpovědí způsobily nebezpečí trestního stíhání buď sobě nebo osobám blízkým, přičemž o důvodnosti takového odepření výpovědi rozhodoval soud. Ovšem § 124 ukládá šetřit státní, hospodářské i služební tajemství, jakož i státem uznanou povinnost mlčenlivosti, proto v těchto případech dovoluje provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil povinnosti zachovávat tajemství nebo mlčenlivost příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má vyslýchaný takovou povinnost. Za odepření výpovědi byla pořádková pokuta podle § 53 odst. 1 o.s.ř., dotyčný, který se k výpovědi dobrovolně nedostavil, mohl být i policejně předveden (§ 52 o.s.ř.).⁶³

Obdobně tomu bylo v řízení správním. Správní řád v § 35 stanovil, že každý občan je povinen vypovídat před orgánem státní správy jako svědek, přičemž z této povinnosti zákonodárce vyjímá jednak ty, kteří by tím sobě nebo osobě blízké způsobili nebezpečí trestního stíhání, jednak ty, kteří by svou výpovědí porušili státní, hospodářské nebo služební tajemství nebo zákonem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, leda by jí byli zproštěni příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost mají. V posledně jmenovaném případě šlo např. o státem uznanou mlčenlivost lékařů, advokátů

⁶² SKOČDOPOLE, P. České tajnosti. *Otevřete.cz, web pro otevřenost veřejné správy* [online]. [cit. 23. 10. 2007]. Dostupné na WWW.: <<http://www.otevrete.cz/index.php?akce=clanek&id=365>>.

⁶³ HRDINA, A., I. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. s. 226 – 227.

apod., nikoliv však duchovních, kde speciální právní úprava chyběla. Také zde byla sankcí za bezdůvodné odmítnutí svědecké výpovědi pořádková pokuta.⁶⁴

Jak občanský soudní řád, tak správní řád zná státem (výslovně) uznanou povinnost mlčenlivosti, jejíž okruh se v důsledku § 8 zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, rozšířil i na duchovní registrovaných církví a náboženských společností. Zpovědník svědčit nemusel. Tato právní úprava trvá do současnosti.⁶⁵

2.4 Mlčenlivost u některých dalších církví

Kromě katolické církve nemají ostatní církve a náboženské společnosti většinou tak precizně propracované právní předpisy, které by řešily otázku mlčenlivosti duchovních.

Nejblíže katolické úpravě je Pravoslavná církev československá. V jejích pravidlech všeobecných a místních sněmů i sv. otců pravoslavné církve (což je právní kodex) nalezneme ustanovení, že duchovní nesmí veřejně projevit, co o hříších kajícíka ví (Nikeforovo pravidlo 28) a v Katechismu pravoslavné církve pod č. 702 se praví: Kněz nesmí nikdy a žádným způsobem vyzraditi, co ve zpovědi slyšel; kdyby to učinil, byl by svržen. K plnění toto a dalších povinností duchovního se zavazuje kněz slibem před vysvěcením. Mimo svržení připadají v úvahu církevní soud, zejména je možná epitimie (dlouhodobý zákaz přijímání).⁶⁶

Českobratrská církev evangelická nemá svátostné zpovědní tajemství a své duchovní nepověřuje ke službě svěcením, nýbrž ordinací. Rovněž evangelický kazatel skládá před svou ordinací ke službě slib, jehož součástí je otázka: „Jsi hotov zachovávat v tajnosti vše, co ti bude důvěrně sděleno?“ (Agenda, s. 143).

⁶⁴ HRDINA, A., I. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. s. 227.

⁶⁵ Tamtéž. s. 229.

⁶⁶ BUBELOVÁ, K., Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost, in: *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.4, s. 11.

Sankce za porušení povinností, k nimž se kazatel ordinačním slibem zavazuje, nejsou konkrétně stanoveny. Jednotlivé případy řeší Pastýřská rada, tresty mohou být různorodé od napomenutí až po zbavení dekretu volitelnosti za kazatele (což se rovná suspenzi, zbavení zaměstnání).⁶⁷

Církev adventistů sedmého dne nemá ekvivalent zpovědního tajemství, a to ani ve formě důvěrně sdělených skutečností. Kazatel této církve, pokud vyslechne informace spadající do oznamovací povinnosti, není vázán žádným slibem mlčenlivosti. Podle výkladu této církve povede kazatel v pastoračním rozhovoru vyznávající se osobu tak, aby svůj čin sama oznámila, protože je to součást pokání. Neučiní-li tak, bude upozorněna na nutnost ohlášení ze strany kazatele. Kazateli nehrozí ze strany jeho církve žádný postih.⁶⁸

⁶⁷ BUBELOVÁ, K., Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost, in: *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.4, s. 11.

⁶⁸ Tamtéž. s. 12.

3. NEPŘEKAŽENÍ A NEOZNÁMENÍ TRESTNÉHO ČINU

3.1 Nepřekažení trestného činu

Nepřekažení trestného činu podle § 167 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon patří k trestným činům proti pořádku ve věcech veřejných. § 167 odst. 1 stanoví o jaké činy jde a jaký trest hrozí: „Kdo se *hodnověrným způsobem doví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku (§ 95), záškodnictví (§ 96), sabotáže (§ 97), vyzvědačství (§ 105), ohrožení utajované informace podle § 106, účasti na zločinném spolčení podle § 163a odst. 2 a 3, válečné zrady (§ 114), porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi (§ 124a, 124b, 124c), porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem (§ 124d, 124e, 124f), padělání a pozměňování peněz (§ 140), nedovoleného překročení státní hranice podle § 171b odst. 2 a 3, porušování mezinárodních sankcí podle § 171d, neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 178 odst. 3, obecného ohrožení podle § 179, ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla podle § 180a, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny podle § 180c odst. 2, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188, týrání svěřené osoby (§ 215), vraždy (§ 219), loupeže (§ 234), braní rukojmí (§ 234a), znásilnění (§ 241), pohlavního zneužívání podle § 242, krádeže podle § 247 odst. 4, zpronevěry podle § 248 odst. 4, podvodu podle § 250 odst. 4, pojistného podvodu podle § 250a odst. 5, úvěrového podvodu podle § 250b odst. 5, podílnictví podle § 251 odst. 3, legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 252a odst. 3, genocidia (§ 259), používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 262), válečné krutosti (§ 263), plenění v prostoru válečných operací (§ 264), neuposlechnutí rozkazu podle § 273 odst. 2 písm. a), zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti podle § 275 odst. 2 písm. a), porušování práv*

a chráněných zájmů vojáků podle § 279a odst. 3 a § 279b odst. 3, zběhnutí (§ 282) nebo ohrožení morálního stavu jednotky podle § 288 odst. 2, a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.“⁶⁹

K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu se vyžaduje, aby se pachatel hodnověrným způsobem dověděl, že jiná osoba připravuje nebo páchá některý z jmenovaných trestných činů, a spáchání nebo dokončení tohoto trestného činu nepřekazí, i když tak může učinit bez značných nesnází a bez toho, aby sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání.⁷⁰

Pachatelem nemůže být osoba, která je spolupachatelem činu, kterého se nepřekezení týká, účastníkem tohoto trestného činu nebo která čin připravuje. Důležitou roli hraje úmysl. Pachatel nemusí znát kvalifikaci činu, stačí, aby z okolností, které zná, usoudil, že se páchá nebo připravuje některý z vyjmenovaných trestných činů. Pokud chce čin přerušit, ale nepodaří se mu to, je trestně nepostižitelný pro nedostatek úmyslu. Z hlediska trestní odpovědnosti pachatele tohoto trestného činu je nerozhodné, že čin, který nepřekazil, nebyl dokonán neb že jeho pachatel není trestně odpovědný.⁷¹

Při řešení otázky, zda je naplněn znak *hodnověrným způsobem doví*, je třeba vycházet z konkrétních okolností případu, tj. z důvěryhodnosti zdroje, ze kterého měla tato informace pocházet, z okolností a podmínek, za kterých měl zdroj tuto informaci pachateli poskytnout, z formy a obsahu informace apod. V případě, že pachatel měl tuto informaci získat vlastním pozorováním, je třeba zejména vzít v úvahu okolnosti, za kterých k tomu došlo, a obsah informace.⁷²

Příprava trestného činu je prvním stadiem trestné činnosti, myšlenka nebo projev úmyslu spáchat trestný čin, není ještě trestným činem. Příprava nevykazuje ještě povahu jednání, ale vytváří úmyslné podmínky pro spáchání trestného činu,

⁶⁹ § 167, odst. 1, *Zákon č. 140/1961. Sb., trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. s. 936.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 936.

⁷² tamtéž. s. 936.

vyvolává vzdálené nebezpečí, že nastane následek, který je znakem skutkové podstaty trestného činu.⁷³ Příprava trestného činu znamená podle § 7 TrZ odst. 1: „Jednání pro společnost nebezpečné, které záleží v organizování zvláště závažného (§ 41 odst. 2) trestného činu, v opatrování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, sročení, v návodu nebo pomoci k takovému trestnému činu anebo v jiném úmyslném vytváření podmínek pro jeho spáchání, je přípravou k trestnému činu, jestliže nedošlo k pokusu ani dokonání trestného činu.“

Pácháním trestného činu se rozumí jednání, které již překročilo stadium přípravy a které předchází dokonání, event. dokončení trestného činu.

Dokončení nastává u trestného činu trvajících, jakmile skončí protiprávní stav, u trestného činu hromadného a u pokračování v trestném činu spácháním posledního útoku, uzavírajících trestný čin. V ostatních případech okamžikem, kdy jednáním pachatele byl zcela dotčen chráněný zájem, případně zájmy.⁷⁴

Překažení trestného činu je každé jednání, které v konkrétním případě zabráňuje spáchání nebo dokončení činu. Prostředky mohou být různé, od použití fyzického násilí přes psychické působení, vytvoření technické překážky, která by znemožňovala spáchání činu, varování osoby, která má být činem poškozena, nebo včasné oznámení orgánům uvedeným v § 7 odst. 3. TrZ.⁷⁵

3.1.1 Podmínky beztrestnosti

V 2. odstavci § 167 cit. zákona jsou uvedeny podmínky, za kterých není čin nepřekažení trestného činu trestný. Uvádí zároveň činy, u nichž toto ustanovení neplatí.

„Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li trestný čin překazit bez značných nesnází nebo aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl

⁷³ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 63 – 64.

⁷⁴ Tamtéž, s. 937.

⁷⁵ Tamtéž, s. 937.

v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání však nezabývá pachatele trestnosti, týká-li se nepřekážení trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 93a), záškodnictví (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvědačství (§ 105), ohrožení utajované informace podle § 106 nebo genocidia (§ 259).“⁷⁶

Toto ustanovení zaručuje beztrestnost tomu, kdo nepřekazil některý z trestných činů uvedených v odstavci 1 z důvodů nebo za okolností, kdy podle zákonodárce nelze po takové osobě žádat překažení trestného činu.

Nebezpečí trestního stíhání, jestliže hrozí osobě blízké, má omezený význam. Vylučuje trestní odpovědnost jen v případě, že se nejedná o nejzávažnější trestné činy, které jsou vyjmenovány v odstavci 2 § 167.

Zda půjde o značné nesnáze, pro které nemohl někdo překazit trestný čin, je třeba řešit podle okolností konkrétního případu. Je třeba přihlídnout k tomu, zda osoba měla k dispozici přiměřené prostředky, případně jaké byly další podmínky (i subjektivní, např. zdravotní stav) k zákroku, zda či mohl učinit alespoň oznámení.⁷⁷

Osobou blízkou se rozumí podle § 89 odst. 8: *příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní.*

Zde jsou stanoveny dvě kategorie osob blízkých:

- a) příbuzní v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel – již objektivní existence vzájemného vztahu odůvodňuje takové posouzení; není důležité zda je tento vztah doprovázen vztahem citovým nebo jiným.
- b) osoby v poměru rodinném nebo obdobném, za předpokladu, že újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, by druhá právem pociťovala za újmu

⁷⁶ § 167 odst. 2, *Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. s. 937.

vlastní; zde jsou tedy podmínkou bližší citové vazby, které nemusí být založeny jen na rodinných vztazích (může se jednat i o přátelský vztah).⁷⁸

Příbuzní v pokolení přímém jsou osoby, které pocházejí jedna od druhé (*Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jimiž v řadě přímé pochází jedna od druhé a v řadě pobočné obě od nejbližšího společného předka.* - § 117 Zákon č. 40/1964, Občanský zákoník). Takový vztah je tedy nejen mezi rodiči, ale i mezi dalšími vzestupnými i sestupnými stupni.

Osvojitelem je ten, kdo si podle zákona osvojil jiného. Osvojencem je ten, kdo byl podle zákona osvojen jiným. Sourozenci jsou osoby, jejichž nejbližší společný předek je alespoň jeden z rodičů. Manžely jsou ti, kteří podle zákona uzavřeli manželství a toto manželství dosud trvá.⁷⁹

U jiných osob v poměru rodinném nebo obdobném musí být především zkoumán konkrétní vztah mezi takovými osobami. Takový vztah může být mezi osobami sešvagřenými, snoubenci, mezi druhem a družkou, mezi bratranci, strýcem a synovcem, mezi osobami vychovanými ve společné domácnosti apod.

Nadržování, nepřekážení trestného činu a neoznámení trestného činu ve prospěch osoby blízké je zpravidla důvodem k beztrestnosti.⁸⁰

Nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví může vyplývat z konkrétní situace na místě připravovaného nebo páchaného trestného činu, z charakteru připravovaného nebo páchaného trestného činu nebo může hrozit z jednání jiné osoby.

Jiná závažná újma se svou povahou a důsledky musí rovnat alespoň ublížení na zdraví. mělo by se zohlednit též, jaký je poměr hrozící „jiné závažné újmy“ ke škodlivým důsledkům z připravovaného nebo páchaného činu.⁸¹

Ve 3. odstavci tohoto zákona je naznačen způsob, kterým lze mimo jiné trestný čin překazit. Jedná se o včasné oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

⁷⁸ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 617.

⁷⁹ Srov. Tamtéž. s. 617.

⁸⁰ Tamtéž, s. 617.

⁸¹ Tamtéž, s. 937.

„Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; voják může místo toho učinit oznámení veliteli nebo náčelníku.“⁸²

Včasnost oznámení se posuzuje především z toho hlediska, bylo-li možno na základě oznámení ještě učinit taková opatření, která by zabránila spáchání nebo dokončení trestného činu nebo alespoň vzniku dalších škodlivých následků. Při posuzování včasnosti oznámení z těchto hledisek je třeba též zohlednit, kdy nejdříve měl oznamovatel vůbec možnost učinit oznámení.⁸³

Oznámení je třeba učinit u orgánů v tomto ustanovení uvedených. Pokud osoba podá oznámení u jiného orgánu, lze to považovat za překažení trestného činu tehdy, jestliže tento orgán má prostředky k účinnému zásahu nebo může o podaném oznámení bezprostředně informovat státního zástupce nebo Policii ČR.⁸⁴

U Policie ČR jde o funkcionáře, který je oprávněn v rozsahu své pravomoci ukládat podřízeným policistům služební úkoly, organizovat, řídina kontrolovat jejich činnost a vydávat k tomu účelu rozkazy a pokyny, tzv. služební funkcionář (§ 2 odst. 3 zák. č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR.)⁸⁵

3.2 Neoznámení trestného činu

Trestný čin neoznámení je též jako předchozí nepřekažení trestného činu zařazen do kategorie trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných. Oba tyto trestné činy spolu úzce souvisí. Obdobně jako u předchozího § 167 stanoví odstavec 1. § 168 u jakých trestných činů má občan oznamovací povinnost a jaký trest hrozí za neoznámení, jedná se většinou o činy, u nichž hrozí trest i za nepřekažení.

⁸² § 167 odst. 3, *Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. s. 637.

⁸⁴ Tamtéž. s. 637.

⁸⁵ Tamtéž. s. 638.

„Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku (§ 95), záškodnictví (96), sabotáže (§ 97), vyzvědačství (§ 105 odst. 2, 3 a 4), ohrožení utajované informace (§ 106 a 107), porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi (§ 124a, 124b, 124c), porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem (§ 124d, 124e, 124f), padělání a pozměňování peněz (§ 140), porušování mezinárodních sankcí (§ 171d), neoprávněného nakládání s osobními údaji (§ 178 odst. 3), účasti na zločinném spolčení (§ 163a odst. 2 a 3), obecného ohrožení podle § 179, ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla podle § 180a, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny podle § 180c odst. 2, týrání svěřené osoby (§ 215), vraždy (§ 219), genocidia (§ 259) nebo používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 262), a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, velitele nebo náčelníku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.“⁸⁶

K naplnění skutkové podstaty se vyžaduje, aby se pachatel hodnověrným způsobem dověděl, že jiná osoba spáchala některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů, a neoznámil bez odkladu tuto skutečnost příslušným orgánům. Pachatel je trestně odpovědný podle tohoto ustanovení za předpokladu, že se o trestném činu dověděl až po jeho spáchání.

Pokud by trestný čin ještě nebyl dokonán, resp. dokončen, mohlo by jednání pachatele naplnit znaky nepřekažení trestného činu podle § 167.⁸⁷

Povinnost oznámit trestný čin uvedený v § 168 odst. 1 nastupuje nejen tehdy, když oznamovatel se doví o trestném činu a zná jeho pachatele, nýbrž i za situace, kdy oznamovatel se doví o spáchaném trestném činu, ale nezná jeho pachatele.⁸⁸

Pachatelem může být kdokoliv. Oznamovací povinnost má, s výjimkou advokátů a advokátních koncipientů a duchovních, i osoba, která jinak musí

⁸⁶ § 168 odst. 1, *Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. s. 639.

⁸⁸ Tamtéž. s. 639.

zachovávat mlčenlivost o svěřených skutečnostech (např. lékař). Trestně odpovědný však podle tohoto ustanovení není ten, kdo byl účastníkem na trestném činu, kterého se oznamovací povinnost týká.

K naplnění skutkové podstaty se vyžaduje úmysl.⁸⁹

Hodnověrná vědomost pachatele trestného činu neoznámení trestného činu podle § 168 odst. 1 musí zahrnovat všechny okolnosti činu jiného, které jsou rozhodné pro to, a by tento čin byl trestným činem, jehož se týká oznamovací povinnost. To se vztahuje i na vědomost o případných okolnostech vylučujících protiprávnost činu uvedeného v citovaném ustanovení. Oznámit čin bez odkladu znamená, aby osoba, která se hodnověrným způsobem dověděla, že byl spáchán některý z trestných činů uvedených v tomto ustanovení, využila nejbližší možnosti jej oznámit. Při posuzování otázky, zda tak postupovala, je třeba vycházet z konkrétních okolností případu.

Jestliže oznámení bude učiněno opožděně, budou znaky skutkové podstaty naplněny. Pokud i takové oznámení povede k účinnému zásahu vůči pachateli přes naplnění formálních znaků skutkové podstaty, nebude se zpravidla jednat o trestný čin pro nedostatek materiální podmínky.⁹⁰

3.2.1 Podmínky beztrestnosti

Obdobně jako odst. 2 § 167 TrZ stanoví odst. 2 § 168 TrZ podmínky, za kterých není neoznámení trestného činu trestné. Výjimku opět tvoří nejzávažnější trestné činy, které jsou zde vyjmenované.

„Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání však nezbavuje pachatele trestnosti, týká-li se neoznámení trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku

⁸⁹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 639.

⁹⁰ Tamtéž. s. 639.

(§ 95), záškodnictví (96), sabotáže (§ 97), vyzvědačství (§ 105 odst. 2, 3 a 4), ohrožení utajované informace (§ 106 a 107), účasti na zločinném spolčení podle § 163a odst. 2 a 3 nebo genocidia (§ 259).“⁹¹

Podmínky beztrestnosti pachatele neoznámení trestného činu se od ustanovení § 167 odst. 2 liší pouze tím, že osoba je povinna oznámit trestný čin i za situace, že oznámení je spojeno se značnými nesnázemi.

Neoznámení trestného činu je tedy beztrestné pouze při nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání, které hrozí tomu, kdo je povinen oznámení učinit, nebo osobě mu blízké.⁹²

Pojem nebezpečí trestního stíhání jako důvod beztrestnosti jednání, které má znaky trestného činu neoznámení trestného činu podle § 168 odst. 1, uvedený v § 168 odst. 2, znamená nebezpečí trestního stíhání za čin, jehož se ten, kdo má oznamovací povinnost, nebo osoba jemu blízká, skutečně dopustili. Důvodem beztrestnosti nemůže být obava, že orgány činné v trestním řízení v důsledku omylu budou oznamovatele nebo osobu jemu blízkou stíhat pro činy, které nespáchali.⁹³

Ani uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání nezabývá pachatele trestnosti, týká-li se neoznámení některého z taxativně vyjmenovaných nejzávažnějších trestných činů uvedených v tomto odstavci.⁹⁴

3.2.2 Oznamovací povinnost

Ustanovení § 168 ve svém 3. odstavci navíc stanovuje, kdo nemá oznamovací povinnost.

„Oznamovací povinnosti nemá advokát nebo advokátní koncipient, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské

⁹¹ § 168 odst. 2, Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 940.

⁹³ Tamtéž. s. 940.

⁹⁴ Tamtéž. s. 940.

*společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.*⁹⁵

Povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech svěřených advokátovi (advokátnímu koncipientovi) v souvislosti s poskytováním právních služeb vyplývá z ustanovení § 21 a § 39 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii. Podle těchto ustanovení je advokát (advokátní koncipient) až na taxativně vymezené výjimky povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dověděl v souvislosti s poskytováním právních služeb při výkonu advokacie (právní praxe). Této povinnosti může advokáta zbavit pouze klient a po jeho smrti či zániku právní nástupce klienta. Z výslovné úpravy § 21 odst. 7 zákona o advokacii plyne, že touto povinností není dotčena zákonem uložená povinnost překazít spáchání trestného činu.⁹⁶

Zákonem č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení a církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), byli z oznamovací povinnosti vyjmuti za určitých podmínek i duchovní, avšak ne každý duchovní, resp. ne duchovní všech církví. Musí především jít o duchovního registrované církve nebo náboženské společnosti, pokud tato církev nebo náboženská společnost získala tzv. *oprávnění k výkonu zvláštních práv*, včetně práva zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovních v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, pokud se dozví o způsobení trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného.⁹⁷

Otázky registrace církví a náboženských společností jsou upraveny v hlavě III. § 9 a násl. zákona č. 3/2002 Sb. V ustanovení § 11 téhož zákona jsou stanoveny podmínky návrhu na přiznání zvláštních práv.

(1) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv může podat registrovaná církev a náboženská společnost, která

⁹⁵ § 168 odst. 3, Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 940.

⁹⁷ Tamtéž. s. 940.

- a) je registrována podle tohoto zákona nepřetržitě ke dni podání návrhu nejméně 10 let,
- b) zveřejňovala každoročně 10 let před podáním tohoto návrhu výroční zprávy o činnosti za kalendářní rok,
- c) plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám.

(2) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv podává orgán registrované církve a náboženské společnosti podle § 10 odst. 3 písm. d).

(3) Návrh na přiznání zvláštních práv může být podán buď pro výkon všech zvláštních práv podle § 7 odst. 1 anebo pouze pro výkon zvláštních práv podle § 7 odst. 1 písm. a) až e).

(4) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv podle § 7 odst. 1 písm. a) až e) musí obsahovat

a) v originále podpisy tolika zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti, kolik činí nejméně 1 promile obyvatel České republiky podle posledního sčítání lidu, s uvedením jejich osobních údajů podle tohoto zákona a s uvedením totožného textu na každém podpisovém archu, který uvádí plný název církve a náboženské společnosti, která sbírá podpisy pro účel její registrace, a z něhož je patrné, že podpisový arch je podepisován pouze osobou hlásící se k této církvi a náboženské společnosti,

b) prohlášení, že její dosavadní činnost jako právnické osoby podle tohoto zákona neodporuje podmínkám stanoveným tímto zákonem a že vyhovuje podmínkám podle odstavce 1 písm. c),

c) texty výročních zpráv podle odstavce 1 písm. b) a účetních závěrek za dobu 10 let předcházející podání tohoto návrhu.

(5) Návrh na přiznání oprávnění k výkonu všech zvláštních práv podle § 7 odst. 1 musí obsahovat náležitosti podle odstavce 4 a navíc dokument potvrzující, že povinnost mlčenlivosti duchovních v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství

*nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství je tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let.*⁹⁸

Návrh na přiznání zvláštních práv může být podán buď na výkon všech zvláštních práv podle § 7 odst. 1, nebo omezen pouze na výkon práv podle § 7 odst. 1 písm. a) až e):

- a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu,*
- b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova,*
- c) být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností,*
- d) konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu,*
- e) zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu,*

tj. bez povinnosti zachovávat mlčenlivost v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství (resp. práva obdobného) tajemství.⁹⁹

Podle § 28 tohoto zákona církve a náboženské společnosti, které ke dni účinnosti zákona vyvíjely svou činnost jako registrované ze zákona, se považují za registrované podle citovaného zákona. Rovněž jim zůstává zachován rozsah oprávnění k výkonu zvláštních práv podle § 7 odst. 1, které mají ke dni nabytí účinnosti zákona.

Jedná se celkem o 21 církví a náboženských společností.¹⁰⁰

⁹⁸ § 11, Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (o církvích a náboženských společnostech).

⁹⁹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář.* s. 941.

¹⁰⁰ Tamtéž. s. 940 – 941.

3.3 Pohled do historie

Až do přijetí zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který nabyl účinnosti dnem 1. 9. 1991, nebyla povinná mlčenlivost duchovních státem uznávána. Duchovní měli tedy stejnou povinnost vypovídat v zákonem stanovených případech před státními orgány jako ostatní fyzické osoby (Vyňaty z této povinnosti byly osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva; ty nemají ani povinnost se k státnímu orgánu dostavit), třebaže předmětem jejich výpovědi mohla být i skutečnost, o níž se dověděli ve zpovědnici. To bylo nebezpečné zvláště za totalitního komunistického režimu.¹⁰¹

Nepřekážení trestného činu (§ 167) a neoznámení trestného činu (§ 168) jsou příbuzné skutkové podstaty a liší se kromě různého výčtu skutkových podstat trestných činů, u kterých je povinnost je překazit nebo oznámit, hlavně časovým hlediskem: u trestného činu nepřekážení jde o trestné činy, které jiný připravuje nebo páchá; u trestného činu neoznámení trestného činu se jedná o činy již spáchané. V obojím případě dispenzuje od splnění této povinnosti situace, v níž by někdo překážením nebo oznámením trestného činu sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Lze si docela dobře představit, jak těchto trestněprávních ustanovení mohlo být v souvislosti se zpovědním tajemstvím zneužíváno, zvláště šlo-li o fingované vyznání provokatéra. Zpovědník byl prakticky bezbranný.¹⁰²

Dne 4. 7. 1991 přijalo tehdejší Federální shromáždění ČSFR zákon o svobodě náboženské víry a o postavení církví a náboženských společností, který byl vyhlášen pod č. 308/1991 Sb. V § 8 stanovil: „*Stát uznává povinnost mlčenlivosti osob pověřených vykonávat duchovenskou činnost.*“¹⁰³ Tato státem uznaná mlčenlivost duchovních se (s ohledem na znění § 4 odst. 4 tohoto zákona)

¹⁰¹ HRDINA, A., I. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. s. 225.

¹⁰² Tamtéž. s. 228.

¹⁰³ § 8, Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.

vztahovala pouze na duchovní těch církví a náboženských společností, které byly registrovány podle tohoto zákona.¹⁰⁴

Dne 27. 11. 2001 byl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR nakonec přijat zákon vyhlášený pod č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, a právě ten přinesl změnu. V § 7 odst. 1 přiznává církvím a náboženským společnostem registrovaným v druhém stupni (tedy akreditovaným) mezi ostatními tzv. zvláštními právy (pod písmenem f/) také právo zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve či náboženské společnosti nejméně 50 let, čímž není dotřena povinnost překazit trestný čin, uložená zvláštním zákonem (zde se odkazuje na § 167 tr. z.).¹⁰⁵

V souvislosti s tím zákon o církvích a náboženských společnostech v § 35 novelizoval i § 168 trestního zákona, když 3. odstavec doplnil o slova: *"Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství."*¹⁰⁶

3.3 Shrnutí

Jak dále plyne z výslovné úpravy § 7 odst. 1 pís. f.: *„zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let; tím není dotčena povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem.“*, fakt, že zákon za těchto podmínek zprošťuje duchovní oznamovací povinnosti ve vztahu k již

¹⁰⁴ HRDINA, A., I. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. s. 228 – 229.

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 230.

¹⁰⁶ Tamtéž. s. 230.

spáchanému trestnému činu, nic nemění na povinnosti překazit trestný čin, který jiný připravuje nebo páchá, pokud se jedná o některý z trestných činů vyjmenovaných v § 167.¹⁰⁷

Ustanovení § 168 je průlomem do neporušitelnosti všech druhů státem uložených nebo uznaných povinností mlčenlivosti, neboť zaručuje osobě, která oznámením o závažných trestných činech poruší příslušné tajemství, beztrestnost ve směru porušení tajemství. Zpovědník však na rozdíl od jiných osob splnivších oznamovací povinnost potrestán bude, ovšem nikoliv sekulárním právem.¹⁰⁸

Pokud se kající ve svátosti smíření vyzná z trestného činu taxativně vyjmenovaného v § 168 trestního zákona, na něž se vztahuje oznamovací povinnost, nastává pro zpovědníka dilema, zda porušit sekulární příkaz – nesplnit trestněprávní oznamovací povinnost (a riskovat 3 léta odnětí svobody), nebo příkaz církevní – překročit absolutní zákaz vyzrazení zpovědního tajemství (a samočinně se dostat do trestu exkomunikace). Podle svého svědomí zpovědník zvolí to, co považuje za menší zlo.¹⁰⁹

Náš trestní zákon obsahuje ustanovení, kterým by se dilema mohlo vyřešit. Zmíněný druhý odstavec § 168 tr. zák. by zpovědníka mohl zbavit trestnosti, pokud újma, kterou by si oznámením způsobil by byla považována za „jinou závažnou újmu“. Výklad pojmu není v trestním zákoně obsažen. Jako zásadní postavíme otázku, zda újma, která zpovědníkovi hrozí za vyzrazení zpovědního tajemství je dostatečná a zda tedy může být kvalifikována jako „závažná“.¹¹⁰

Následky církevního trestu, který stíhá porušitele zpovědního tajemství – exkomunikace – zasahují samo podstatu člověka, kněze pak zvláště. Z duchovního hlediska je exkomunikace natolik bolestný zásah a přísný trest, že věřící jej bude považovat nikoliv za újmu závažnou, ale nejzávažnější. Pokud by byl věřící občan sekulární právní normou nucen, aby ze strachu před trestním stíháním pro neoznámení trestného činu jednal v rozporu se svým přesvědčením,

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. s. 941.

¹⁰⁸ BUBELOVÁ, K., Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost, *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.4, s. 11.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 11.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 11.

mohlo by toto být považováno i za nepřiměřený zásah do svobody svědomí a náboženské svobody, které náš stát řadí mezi základní lidská práva.¹¹¹

Mimo duchovní újmu není u exkomunikace zanedbatelný ani aspekt řekněme materiální, neboť exkomunikovaný pozbývá nárok na užitky z hodnosti, úřadu a penze v církvi.

V těchto souvislostech je nutno podotknout, že osoba nespádající pod kanonické právo nemůže výše uvedenou možností požívat dobrodiní ustanovení § 168 odst. 2 tr. zák. Je to způsobeno tím, že i když kanonické právo zakazuje vyzrazení zpovědního tajemství komukoliv, kdo je vyslechl, nehrozí nekatolické osobě z oznámení daného trestného činu „jiná závažná újma“ (kanonické tresty se na ni nevztahují).¹¹²

Většina církví, které jsou podle zákona č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech v ČR registrovány, nemají svátostné zpovědní tajemství, ale informace sdělené osobě pověřené vykonávat duchovenskou činnost považují za důvěrné a tudíž nevyzraditelné. Pokud by v konkrétné církvi za oznámení trestných činů takto důvěrně sdělených duchovní osobně následoval závažný trest, který by mohl být posuzován jako jiná závažná újma, bylo možné duchovního vyvázat z povinnosti oznamovací podle § 168 trestního zákona.¹¹³

¹¹¹ Tamtéž BUBELOVÁ, K., Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost, *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 4. s. 11.

. s. 11.

¹¹² Tamtéž. s. 11.

¹¹³ Tamtéž. s. 11.

4. Svědectví

V oddílu druhém hlavy páté obsahuje trestní řád základní ustanovení o provádění důkazu výpovědi svědka. Při dokazování výsledkem svědka se přiměřeně použijí i některá ustanovení o výslechu obviněného. Provést důkaz výsledkem svědka lze výjimečně i před zahájením trestního stíhání, půjde-li o neodkladný nebo neopakovatelný úkon. Důkaz výsledkem svědka může být proveden i cestou dožádání nebo dožádáním do ciziny, cestou mezinárodní právní pomoci.¹¹⁴

Svědecká výpověď představuje vedle výpovědi obviněného, podezřelého, zadrženého a znalce další z důkazních prostředků, jehož podstatou je výpověď osoby o skutečnostech důležitých pro rozhodování o trestním řízení. Výpověď svědka je základním a nejčastějším důkazním prostředkem v trestním řízení, proto má mimořádný význam pro rozhodnutí ve věci. Některé okolnosti významné pro rozhodnutí lze objasnit a prokázat mnohdy jen za pomoci svědecké výpovědi.¹¹⁵

Výpověď svědka je vlastním důkazním prostředkem a výslech svědka je procesním postupem, kterým se opatřuje výpověď svědka jako důkazní prostředek; výpověď je tedy výsledným produktem výslechu.¹¹⁶

Zákon pojem svědka nedefinuje, vymezuje pouze jeho povinnosti, práva a postup při provádění důkazu výpovědí svědka.

Svědkiem je fyzická osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána (předvolána) orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, jež sama vnímala svými smysly, tedy viděla, slyšela atd., a nebo která se sama či z podnětu některé ze stran dostavila za tímto účelem k orgánu činnému v trestním řízení.¹¹⁷

Funkce svědka je neslučitelná s funkcí jiné osoby v témže trestním řízení. Především nemůže být svědkem obviněný, a to ani v poměru k jiným spoluobviněným. Dřívějšího spoluobviněného je možno vyslechnout v poměru

¹¹⁴ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 780 – 781.

¹¹⁵ Srov. tamtéž. s. 781.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 781 – 782.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 782.

k ostatním spoluobviněným vyslechnout v postavení svědka jen za předpokladu, že jeho trestní stíhání bylo pravomocně zastaveno, nebo vyloučeno ze společného řízení anebo pravomocně skončilo odsuzujícím či zprošťujícím rozsudkem.

Procesní postavení svědka vylučuje, aby ten, kdo je ve věci svědkem, mohl být zároveň činný jako policejní orgán, státní zástupce, přísedící nebo soudce.

Kromě případu spoluobviněných trestní řád nestanovuje žádným způsobem okruh svědků a nestanovuje podmínky svědecké způsobilosti. Zákon se tím snaží zajistit, aby existoval co nejširší okruh osob, které mohou být vyslýchány jako svědci, a aby se mohlo důkazu svědeckou výpovědí co nejvíce využívat. Svědky mohou být tedy osoby dospělé, mladistvé (mladší 15 let), osoby s duševními nebo fyzickými vadami, cizinci nebo osoby bez státní příslušnosti. Svědkem může být i poškozený. Vůči osobám mladším 15 let nelze uplatňovat některé sankce, jinak stanovené k vynucení svědecké výpovědi a při výslechu těchto osob se v určitých případech uplatní zvláštní pravidla.¹¹⁸

Svědék má své procesní postavení z důvodu, aby vypovídal o tom, co vnímal svými vlastními smysly. Orgán činný v trestním řízení musí zjistit už před výslechem osoby, u níž vznikly pochybnosti o její způsobilosti vnímat nebo vypovídat, zda je schopna vnímat, a zda to, co vnímala, může dále reprodukovat. Výslech osob hluchých, němých nebo hluchoněmých je však v zásadě možný, a to i za pomoci tlumočníka.¹¹⁹

4.1 Povinnost svědčit

Trestní řád v § 97 stanovuje: „Každý je povinen na předvolání se dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo okolnostech důležitých pro trestní řízení.“¹²⁰

Trestní řád stanovuje obecnou svědeckou povinnost, jejímž obsahem je povinnost:

¹¹⁸ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 782 – 784.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 784.

¹²⁰ § 97, *Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů..

- a) dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení,
- b) vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu, o jeho pachateli a o okolnostech důležitých pro trestní řízení.

Předpokladem povinnosti dostavit se k orgánu činnému v trestním řízení je řádné předvolání svědka k tomuto orgánu. Povinnost dostavit se lze vynucovat uložením pořádkové pokuty nebo jiným podobným opatřením nebo předvedením. Dostavit se jako svědek na předvolání jsou povinni všichni, tedy i osoby, jejichž výslech je zakázán a osoby, které mají právo odepřít výpověď – jediné tak totiž bude zpravidla možné spolehlivě zjistit, zda u uvedených osob platí zákaz výslechu, nebo zda mají právo odepřít výpověď a zda tohoto práva skutečně využívají. Jedinou výjimkou jsou určité osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva.¹²¹

Povinnost svědka dostavit se na předvolání musí být splněna vzhledem k nezastupitelnosti svědka osobně, není možné zastoupení, a to ani v případě, že by zmocněnec svědka jeho jménem tlumočil vyslýchajícímu orgánu, že svědek využívá svého práva na odepření výpovědi.¹²²

Povinnost vypovídat jako svědek znamená uvést pravdivě všechno, co je svědkovi známo o všech skutečnostech důležitých pro trestní řízení, tedy o trestném činu, pro něž se toto řízení vede, o jeho pachateli nebo o jiných okolnostech významných pro řízení. Tím je zároveň dán obsah svědecké výpovědi. Nezáleží na tom, zda svědek tyto skutečnosti osobně pozoroval, či se o nich dověděl od jiných osob. Jestliže získal svědek vědomosti od jiných osob, mohou mít důkazní význam, jen pokud může svědek označit pramen vědomostí (bezprostřední důkaz), nestačí pouze neověřené pověsti. Z výpovědi svědka mají význam jen skutečnosti jím sdělené, ne jeho úsudky, hodnocení, dohady.

Svědecká výpověď zpravidla obsahuje nejen sdělení skutečností, ale i jejich určité zhodnocení. Svědek má zásadně vypovídat o skutkových okolnostech, které jsou právně relevantní z hlediska dosažení účelu trestního řízení.¹²³

¹²¹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 784.

¹²² Tamtéž. s. 784.

¹²³ Srov. tamtéž. s. 784 – 785.

Povinnost vypovídat lze vynucovat pořádkovou pokutou, případně jiným postihem podle § 66. Odepření výpovědi bez oprávnění v hlavním líčení může být důvodem k postupu soudu podle § 211 odst. 3 – přečtení protokolu o dřívější výpovědi svědka, byl-li jeho předchozí výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením trestního řádu a za splnění dalších podmínek. Opakované bezdůvodné odepření výpovědi, pokud je zároveň vyjádřením nedůvěry svědka ve spravedlivé rozhodnutí soudu, může být podle okolností i urážlivým chováním vůči soudu ve smyslu znaků skutkové podstaty trestného činu pohrdání soudem.

Pravdivost svědecké výpovědi je zajišťována především poučením svědka a hrozbou trestní odpovědnosti za trestný čin křivé výpovědi, jestliže svědek úmyslně uvede nepravdu o okolnosti, která má význam pro rozhodnutí, nebo takovou okolnost zamlčí.¹²⁴

Z povinnosti vypovídat existují určité výjimky, podle nichž některé osoby nejsou povinny (nebo nesmí) vypovídat, nikoli však dostavit se na předvolání k výslechu. Výjimky jsou odůvodněny především veřejným zájmem, zejména na zachování určitých skutečností v tajnosti, nebo zájmem soukromým.

Jde o tyto případy:

- osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo podle mezinárodního práva; tyto osoby nejsou povinny se ani dostavit k výslechu, svědectví ale mohou podat dobrovolně,
- osoby, jejichž výslech je zakázán (§ 99),
- osoby oprávněné odepřít výpověď (§ 100), pokud tohoto práva využily,
- poslanci, senátoři a soudci Ústavního soudu mají právo odepřít výpověď jen o skutečnostech, o nichž se dověděli v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, když přestaly vykonávat tuto funkci – jde o jejich právo, které nemusí využít.¹²⁵

¹²⁴ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 785.

¹²⁵ Srov. Tamtéž. s. 785.

Nevyužije-li některá z osob uvedených výše svého práva nevypovídat a rozhodne-li se podat svědeckou výpověď, pak se na ni vztahují všechna další zákonná pravidla stanovená pro výslech svědka.¹²⁶

Zvláštní pozornost si zasluhuje hodnocení svědecké výpovědi. Vedle obecných zásad platných pro hodnocení všech důkazů nutno hodnotit zejména pravdivost a spolehlivost svědecké výpovědi.

Informační obsah svědecké výpovědi může být zkreslen řadou subjektivních, ale i objektivních okolností, od zaujetí svědka vůči obviněnému, přes negativní či pozitivní vztah svědka k orgánům činným v trestním řízení, ovlivnění jinými svědeckými výpověďmi nebo jinými důkazy, celkovou rozumovou, vzdělanostní a kulturní úroveň svědka, jeho zvláštními psychofyzilogickými vlastnostmi, až po situaci na místě a v době činu, jak ji objektivně vůbec svědek mohl vnímat.

Zvláštní pečlivost vyžaduje hodnocení svědecké výpovědi osob obviněnému blízkých, pokud nevyužily svého práva odepřít výpověď, a dále výpovědi poškozeného. Tyto osoby mohou být do značné míry zainteresovány na výsledku trestního řízení, a to může negativně ovlivnit důkazní hodnotu jejich svědecké výpovědi. Specifický přístup je nutný při hodnocení výpovědi osob mladších 15 let, svědků, kteří byli v době spáchání činu pod vlivem alkoholu nebo návykové látky, svědků, kteří opakovaně podstatně změnili výpověď.¹²⁷

Při hodnocení svědecké výpovědi je nutno mít na zřeteli, že proces jejího tvoření prochází určitými etapami, v každé z nich může dojít k chybám, omylům a zkreslení. Spolehlivost svědecké výpovědi určují tato hlediska:

- správné vnímání určité skutečnosti – je závislé jak na subjektivních možnostech svědka, tak i objektivní situaci,
- zapamatování si vnímaných skutečností a jejich uchování v paměti – svědek není schopen si vždy uchovat v paměti vnímaný jen dostatečně přesně; negativní vliv na zapamatování má zejména délka doby, která uplynula od vnímané události do výpovědi o ní, dále i případné nemoci spojené s oslabením nebo ztrátou paměti,

¹²⁶ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 786.

¹²⁷ Srov. Tamtéž. s. 786.

- správná reprodukce vnímané skutečnosti při výslechu – může být ovlivněna nezpůsobilostí svědka přesně se vyjadřovat, používáním slov v jiném významu, rozčilením při výslechu, rozrušením, které může způsobit opětovné připomenutí si události, prostředím výslechu, chováním vyslýchajícího atd.¹²⁸

4.2 Zákaz výslechu

Trestní řád v ustanovení § 99 vymezuje jednu z výjimek z jinak obecné povinnosti svědčit, kterou vymezuje § 97. K zákazu výslechu musí orgán činný v trestním řízení přihlížet z úřední povinnosti, tj. svědek nesmí být vyslýchán, pokud nebyl zproštěn povinnost zachovat v tajnosti okolnosti týkající se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo nebyl zproštěn státem uložené nebo uznané povinnosti mlčenlivosti, a to i kdyby sám chtěl vypovídat.¹²⁹

Zákaz výslechu svědka dopadá i na ty procesní úkony, které jsou zvláštními případy výslechu, tj. na konfrontaci nebo rekognici, popřípadě na vyšetřovací pokus nebo rekonstrukci, má-li být v jejich rámci prováděn výslech. Respektování povinnosti mlčenlivosti, pokud jí nebyl její nositel zproštěn, může být i důvodem k zákazu požadovat podání vysvětlení podle § 158 odst. 7: *„Vysvětlení podle odstavce 3 nesmí být požadováno od toho, kdo by jím porušil státem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má. Osoba podávající vysvětlení, s výjimkou podezřelého, je povinna vypovídat pravdu a nic nezamlčet; vysvětlení může odepřít, pokud by jím způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám uvedeným v § 100 odst. 2; o tom je třeba osobu, od níž je požadováno vysvětlení, předem poučit. Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že osobě podávající vysvětlení bude třeba jako svědkovi poskytnout ochranu, je třeba*

¹²⁸ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 787.

¹²⁹ Tamtéž. s. 797.

při sepisování úředního záznamu postupovat podle § 55 odst. 2. “ Nebo překážkou k předložení či vydání listiny jako věci důležité pro trestní řízení podle § 78 odst. 2. Zákaz výslechu svědka se uplatní i v těch případech, kdy je určitá osoba vyslýchána jako svědek před zahájením trestního stíhání.¹³⁰ Povinnosti mlčenlivosti se naopak nelze dovolávat tam, kde zákon předpokládá průlom do jejího zachovávání, resp. umožňuje poskytnutí údajů, na které mlčenlivost jinak dopadá.¹³¹

Důkaz výslechem svědka opatřený přes zákaz výslechu by byl relativně neúčinný, protože by jej nebylo možno použít, pokud by tento svědek nebyl zproštěn povinnosti zachovávat v tajnosti okolnosti týkající se utajovaných informací nebo státem uložené nebo uznané povinnosti mlčenlivost alespoň dodatečně. Neúčinnost tohoto důkazu by se uplatnila jen stran informací a skutečností, které jsou utajovány podle zvláštního zákona; pokud obsahuje výpověď svědka i jiné informace, které nejsou utajované, je svědek povinen o nich vypovídat a jeho výpověď je použitelná.¹³²

O zákazu výslechu musí být svědek předtím, než učiní výpověď, poučen, obsah poučení je třeba zachytit do protokolu. Pokud platí zákaz výslechu, znamená to, že svědek není povinen vypovídat, ale je povinen se dostavit na předvolání k výslechu a ke splnění této povinnosti může být nucen. Existenci skutečností, odůvodňujících zákaz výslechu, posuzuje orgán činný v trestním řízení samostatně jako předběžnou otázku.¹³³

4.2.1 Utajované informace chráněné zvláštním zákonem

V 1. odstavci § 99 o zákazu výslechu je stanovena jedna z podmínek pro zákaz výslechu: „*Svědka nesmí být vyslechnut o okolnostech, týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, jež je povinen zachovat v tajnosti,*

¹³⁰ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 797.

¹³¹ Srov. tamtéž. s. 797.

¹³² Srov. tamtéž. s. 797.

¹³³ Srov. tamtéž. s. 797 – 798.

ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn; zproštění lze odepřít jen tehdy, jestliže by výpověď způsobila státu vážnou škodu.“¹³⁴

Okolnosti týkající se utajovaných informací chráněných zvláštním zákone, které je svědek povinen zachovávat v tajnosti, vymezuje s účinností od 1. 1. 2006 zákon č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací a o bezpečnosti způsobilosti.¹³⁵

Utajovanou informací je informace v jakékoliv podobě zaznamenaná na jakémkoliv nosiči označená v souladu se zákonem č. 412/2005 Sb., jejíž vyžrazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné a která je vedena v seznamu utajovaných informací vydaném podle § 139 cit. zákona. Zájmem České republiky je zachování její ústavnosti, svrchovanosti a územní celistvosti, zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, mezinárodních závazků a obrany, ochrana ekonomiky a ochrana života nebo zdraví fyzických osob. Újmou zájmu České republiky se pro účely citovaného zákona rozumí poškození nebo ohrožení zájmu České republiky. Podle závažnosti se člení na mimořádně vážnou újmu, vážnou újmu a prostou újmu.¹³⁶ Návrh seznamu utajovaných informací zpracovává Národní bezpečností úřad, který je ústředním orgánem pro oblast utajovaných informací. Seznam utajovaných informací vydává vláda svým nařízením.¹³⁷

Ochrana utajovaných informací je zajišťována personální bezpečností, průmyslovou bezpečností, administrativní bezpečností, fyzickou bezpečností, bezpečností informačních nebo komunikačních systémů a kryptografickou ochranou.¹³⁸

Zachováváním mlčenlivosti o utajovaných informacích se rozumí povinnost nesdělovat utajovanou informaci neoprávněné osobě; neoprávněnou osobou je fyzická nebo právnická osoba, která nesplňuje podmínky přístupu k utajované informaci stanovené zákonem.¹³⁹

¹³⁴ § 99, odst. 1, *Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁵ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 798.

¹³⁶ Srov. tamtéž. s. 798 – 799.

¹³⁷ Tamtéž. s. 799.

¹³⁸ Tamtéž. s. 799.

¹³⁹ Tamtéž. s. 799.

Zákaz výsledku svědka podle § 99 odst.1 se vztahuje na okolnosti, které se týkají utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, klasifikují se do čtyř stupňů, a to jako Přísně tajné, Tajné, Důvěrné a Vyhrazené. Stupně jsou stanoveny podle závažnosti újmy, kterou by mohlo způsobit vyzrazení utajované informace neoprávněné osobě nebo její zneužití.¹⁴⁰

Zprostit fyzickou nebo právnickou osobu povinnosti mlčenlivosti nestanoví-li zákon jinak, může v řízení před orgánem státu na žádost tohoto orgánu odpovědná osoba orgánu státu, do jehož oblasti věcné působnosti náleží utajovaná informace. Před zproštěním mlčenlivosti podle § 63 odst. 3 zákona č. 412/2005 Sb., je třeba požádat o vyjádření odpovědnou osobu orgánu státu, do jehož oblasti působnosti utajovaná informace náleží. Zproštění mlčenlivosti se nevyžaduje u prezidenta republiky.¹⁴¹

Z formulace ustanovení § 99 odst. 1 TrŘ. lze dovodit, že příslušná odpovědná osoba orgánu státu je zásadně povinna zprostit svědka povinnosti zachovávat mlčenlivost o okolnostech, které se týkají utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem. Zproštění lze totiž odepřít jen výjimečně, jestliže by výpověď svědka způsobila státu vážnou škodu. Hrozba vzniku takového následku musí být reálná a zprošťující osobou dostatečně potvrzena a odůvodněna.¹⁴² Zproštění povinnosti zachovávat v tajnosti informace chráněné zvláštním zákonem jako specifické rozhodnutí orgánu státu, do jehož oblasti náleží utajovaná informace, má vždy individuální povahu (týká se jen jmenovitě určitého svědka) a vztahuje se na všechny informace, jež mohou být předmětem jeho výsledku v průběhu celého trestního řízení. Forma zproštění bude zpravidla písemná, ale pro účely trestního řízení není vyloučeno zaznamenat zproštění do protokolu o výsledku zprošťujícího orgánu. Zproštění mlčenlivosti se vztahuje pouze na příslušnou utajovanou informaci, a to v nezbytně nutném rozsahu a na dobu nezbytně nutnou. Zproštění se provádí písemně a není jím dotčen stupeň utajení utajované informace.¹⁴³

¹⁴⁰ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 799.

¹⁴¹ Srov. tamtéž. s. 800 – 801.

¹⁴² Tamtéž. s. 801.

¹⁴³ Tamtéž. s. 801.

Případné rozhodnutí o zproštění povinnosti mlčenlivosti nemá za následek zánik povinnosti orgánu činného v trestním řízení učinit opatření nutná k tomu, aby se s utajovanými informacemi, na které dopadá povinnost mlčenlivosti, neseznamovaly osoby, u nichž k tomu není důvod.¹⁴⁴

4.2.2 Povinná mlčenlivost

2. odstavec § 99 trestního řádu dále rozšiřuje zákaz výslechu na osoby, u nichž je povinnost respektovat státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. „*Svědék nesmí být vyslýchán též tehdy, jestliže by svou výpověď porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.*“¹⁴⁵

Státem uloženou povinnost mlčenlivosti má široký okruh osob, kterým ji stanoví řada zvláštních právních předpisů, jinak upravujících právní vztahy v různorodých oblastech. Jde především o další právní normy, které nad rámec mlčenlivosti o informacích chráněných zákonem č. 412/2005 Sb., vymezují především specifický druh tajemství. Jedná se především o tyto předpisy:

- Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.) – v článku 13 uvádí listovní tajemství, tajemství jiných písemností, záznamů uchovávaných v soukromí nebo zasílaných poštou, tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením; o listovním tajemství se zmiňuje i celní zákon č. 13/1993 Sb.,
- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, který v § 38 stanoví, na co se vztahuje bankovní tajemství v souvislosti s činností bank,
- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, který v § 49 používá také pojmu bankovní tajemství ve vztahu k činnosti České národní banky,
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, jež v § 17 a násl. stanoví, co může být předmětem obchodního tajemství, a další podrobnosti jeho

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 801.

¹⁴⁵ § 99, odst. 2, *Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů..

ochrany; na obchodní tajemství se ovšem nevztahuje povinnost mlčenlivosti,

- zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), který v § 16 obsahuje pojem poštovní tajemství.¹⁴⁶

V návaznosti na takto specifikované některé druhy tajemství je pak stanovena pro určité kategorie osob povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, na které se uvedené tajemství vztahuje. Pokud však není rozsah povinnosti mlčenlivosti vymezen zákonem, ale vyplývá jen z právního úkonu učiněného na základě zákona, za státem uloženou ani uznanou povinnost mlčenlivosti se taková povinnost nepovažuje.¹⁴⁷ Povinnost zachovávat mlčenlivost o určitých skutečnostech nebo informacích je ovšem uložena ustanoveními řady zákonných předpisů i mimo rámec uvedených tajemství.¹⁴⁸

Státem uznanou povinnost mlčenlivosti upravuje především § 7 odst. 1 písm. f) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů. Podle tohoto ustanovení může registrovaná církev a náboženská společnost za podmínek, které stanoví zákon, k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu určitých zvláštních práv, mimo jiné i práva zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovních v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let. Tím ale není dotčena povinnost překazít trestný čin uložená zvláštním zákonem (§ 167 TrZ). Podle § 11 odst. 5 zákona č. 3/2002 Sb. návrh na přiznání užívání všech zvláštních práv musí kromě jiných náležitostí navíc obsahovat dokument, který potvrzuje, že povinnost mlčenlivosti duchovních v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství je tradiční součástí učení církve nebo náboženské společnosti nejméně 50 let.¹⁴⁹

¹⁴⁶ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 802.

¹⁴⁷ Tamtéž. s. 802.

¹⁴⁸ Tamtéž. s. 803.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž. s. 810.

Tento druh povinnosti mlčenlivosti byl do trestního řádu zařazen jeho novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. s tím, aby byla posílena ochrana zvláštního vztahu důvěry mezi určitými osobami a svobody náboženského vyznání.¹⁵⁰

Za státem uznanou povinností mlčenlivosti se nepovažuje taková povinnost, jejíž rozsah není vymezen zákonem, ale vyplývá jen z právního úkonu učiněného na základě zákona. Státem uznaná povinnost mlčenlivosti se tedy obecně nevztahuje ani na obchodní tajemství ve smyslu § 17 ObchZ, protože jeho rozsah není vymezen obchodním zákonem ani jiným zákonem.¹⁵¹

Povinnost mlčenlivosti spočívá, pokud není v některých ze zvláštních právních předpisů stanoveno jinak, v podstatě v zákazu sdělovat skutečnosti, na něž mlčenlivost dopadá, dalším osobám a v zákazu jakéhokoli jiného použití chráněných skutečností mimo rámec zákonem dovolené dispozice s nimi. Bez zproštění povinnosti mlčenlivosti tedy není možné o skutečnostech, na které mlčenlivost dopadá, vypovídat ani v trestním řízení, ani je žádným jiným způsobem vyjevit (např. v písemném podání), jestliže z příslušné zákonné úpravy nevyplývá něco jiného (např. možnost poskytnout některé údaje pro stanovený účel bez nutnosti zproštění mlčenlivosti). Povinnost mlčenlivosti, a tedy i zákaz výsledku svědka trvá i po skončení pracovního, služebního nebo jiného obdobného poměru nebo funkce, za jejichž trvání vznikla, pokud není právními předpisy doba trvání této povinnosti nějak limitována, což je spíše výjimečně.¹⁵²

O zproštění povinnosti mlčenlivosti uložené státem rozhoduje příslušný orgán, jímž v konkrétním případě bude vedoucí státního orgánu, úřadu, instituce nebo právnické osoby, u nichž je svědek, u kterého jde o zproštění povinnosti, v zaměstnaneckém, služebním nebo jiném obdobném poměru. Je-li povinnost mlčenlivosti stanovena v zájmu určité osoby, pak by měl být svědek zproštěn především touto osobou, nevyplývá-li ze zákona něco jiného. Trestní řád v tomto směru jinak nestanovuje žádné další podrobnosti, proto se používají zásady uvedené výše, případně se postupuje podle ustanovení § 8 odst. 5, podle nějž lze

¹⁵⁰ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 810.

¹⁵¹ Tamtéž. s. 810.

¹⁵² Srov. tamtéž. s. 811.

vyžadovat skutečnosti, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, po předchozím souhlasu soudce.¹⁵³

Ke zproštění povinnosti mlčenlivosti státem uznané trestní řád žádné bližší směrnice nestanovuje. Z povahy tohoto druhu mlčenlivosti plyne, že zprostit svědka povinnosti, která se na něj vztahuje, by mohla jen osoba, v jejímž zájmu je tato povinnost mlčenlivosti uznána, jestliže to pravidla církve nebo náboženské společnosti vůbec umožňují. Sporné je i použití postupu § 8 odst. 5, přestože to jeho formulace zcela nevylučuje (není specifikováno, zda jde o povinnost státem uloženou nebo též uznanou).¹⁵⁴

I zde platí, že případné rozhodnutí o zproštění mlčenlivosti, ať už státem uložené, nebo státem uznané, nemá za následek zánik povinnosti orgánu činného v trestním řízení zachovávat o sdělených informacích mlčenlivost a učinit opatření nutná k tomu, aby se s údaji, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, neseznamovaly osoby, u kterých k tomuto není důvod. Uvedená opatření bude třeba učinit např. v souvislosti s nahlížením do spisu, v rámci úvah o vyloučení veřejnosti u hlavního líčení či při rozhodování o povolení pořizovat v průběhu soudního jednání obrazové záznamy nebo uskutečňovat obrazové nebo zvukové přenosy.¹⁵⁵

Okolnosti charakterizující postup při výslechu obviněného v přípravném řízení nejsou předmětem povinné mlčenlivosti ve vztahu k soudu, který rozhoduje ve věci, v níž působil v přípravném řízení vyslýchající orgán. Povinnosti mlčenlivosti stanovené zvláštními zákony se nelze dovolávat ani při poskytování součinnosti v souvislosti se sledováním osob a věcí.¹⁵⁶

Povinnost mlčenlivosti není překážkou v tom, aby příslušný zaměstnanec státního orgánu nebo právnické osoby či jiná fyzická osoba vyhověli dožádání orgánů činných v trestním řízení či oznamovali spáchání trestných činů. Porušení

¹⁵³ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 811.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž. s. 811.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž. s. 811.

¹⁵⁶ Tamtéž. s. 812.

mlčenlivosti (i z nedbalosti) je za okolností uvedených v § 178 odst. 2, 3 TrZ¹⁵⁷ trestným činem neoprávněného nakládání s osobními údaji.¹⁵⁸

4.2.3 Další upřesnění zákazu výslechu

„Zákaz výslechu podle odstavce 2 se nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestného činu, stran něhož má svědek oznamovací povinnost podle trestního zákona. Rovněž se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných ve zvláštním zákoně stupněm utajení Důvěrné nebo Vyhrazené.“¹⁵⁹

V první větě ustanovení § 99 odst. 3 jde o výjimku ze zákazu výslechu, která se ovšem vztahuje pouze na zákaz výslechu z důvodů povinnosti zachovávat povinnost mlčenlivosti ve smyslu § 99 odst. 2, nikoli na zákaz výslechu z důvodů povinnosti zachovávat v tajnosti utajované informace chráněné zvláštním zákonem (§ 99 odst. 1). Zákaz výslechu tedy neplatí ve vztahu ke svědecké výpovědi, která se týká trestného činu, jehož spáchání jinou osobou je svědek povinen oznámit.¹⁶⁰

Oznamovací povinnost má svědek (i každá jiná osoba) ohledně trestných činů vyjmenovaných v § 168 TrZ, pokud se hodnověrným způsobem doví, že jiná osoba některý z trestných činů zde vyjmenovaných spáchala. Pokud o některý z těchto činů jde, je svědek povinen vypovídat. Pokud by svědek svou výpovědí

¹⁵⁷ 2) Stejně bude potrestán, kdo osobní údaje o jiném získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, byť i z nedbalosti, sdělí nebo zpřístupní, a tím poruší právním předpisem stanovenou povinnost mlčenlivosti.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se údaj týká,

b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

c) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 porušením povinností vyplývajících z jeho povolání, zaměstnání nebo funkce.

¹⁵⁸ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 812.

¹⁵⁹ § 99, odst. 3, *Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 812.

vedl sebe nebo osobu blízkou v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy anebo sebe v nebezpečí trestního stíhání, platí zákaz výslechu bezvýjimečně ohledně všech trestných činů. V případě, že by uvedl v nebezpečí trestního stíhání osobu blízkou, platí zákaz výslechu s výjimkou výslechu o trestných činech vyjmenovaných v § 168 odst. 2 TrZ., o nich svědek vypovídat v tomto případě musí.¹⁶¹ Advokát nemá oznamovací povinnost, pokud se doví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe, stejně tak i advokátní koncipient. Podobně nemá oznamovací povinnost ve smyslu § 168 odst. 1 a 2. TrZ. ani duchovní registrované církve nebo náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, pokud se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.¹⁶²

Novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. bylo výslovně stanoveno, že zákaz výslechu neplatí ohledně skutečností tvořících předmět tehdy existujícího služebního tajemství. Další novelizace provedená zákonem č. 148/1998 Sb. formulovala výjimku ze zákazu výslechu v souladu s nově uvedenou koncepcí ochrany utajovaných skutečností (resp. nyní utajovaných informací) tak, že se zákaz výslechu nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných ve zvláštním zákoně stupněm utajení Důvěrné nebo Vyhrazené. I když je třeba o těchto informacích zachovávat mlčenlivost, svědek je ve výpovědi může uvádět bez jakéhokoli omezení a bez toho, aby musel být ve vztahu k nim zproštěn mlčenlivosti. Z hlediska zájmu o ochranu utajovaných informací se jedná o dva nejmírnější stupně utajení.¹⁶³

Podmínky pro zařazení určitých informací do stupňů utajení klasifikovaných jako Důvěrné nebo Vyhrazené stanovuje § 4 písm.c) a d) zákona č. 412/2005 Sb. Stupněm utajení Důvěrné se utajovaná informace označuje v případě, že její vyjádření neoprávněné osobě nebo zneužití může způsobit prostou újmu zájmům České republiky. Stupněm utajení Vyhrazené se utajovaná informace klasifikuje v případě, kdy její vyjádření neoprávněné osobě nebo její zneužití může být

¹⁶¹ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 812 – 813.

¹⁶² Srov. tamtéž. s. 813.

¹⁶³ Srov. tamtéž. s. 813.

nevýhodné pro zájmy České republiky. Podrobnější informace o tom, které konkrétní informace jsou zařazeny do jednotlivých stupňů utajení, stanoví vláda svým nařízením, kterým vydává seznam utajovaných informací, jehož návrh zpracovává bezpečnostní úřad.¹⁶⁴

4.3 Právo odepřít výpověď

Právo odepřít výpověď je další výjimkou z obecné svědecké povinnosti vymezené § 97. Trestní řád tímto chrání vzájemné vztahy mezi nejbližšími příbuznými a brání vzniku nežádoucích kolizí, do kterých by se mohli svědci dostat, kdyby svou pravdivou výpověď usvědčili blízké osoby, nebo uvedli sebe nebo osobu blízkou v nebezpečí trestního stíhání. Jde o rozvedení ústavní zásady výslovně vyjádřené v čl. 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.¹⁶⁵

*„Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.“*¹⁶⁶ Toto ustanovení o právu odepřít výpověď navazuje a rozvíjí čl. 36 odst. 1 LZPS o právu na spravedlivý proces.¹⁶⁷ Právo odepřít výpověď znamená, že každý člověk před orgány činnými v trestním řízení bez ohledu na to, v jakém je procesním postavení a zda je mu toto procesní postavení známo, smí za podmínek stanovených zákonem odepřít výpověď. O procesním postavení musí být vždy poučen. Toto právo je výjimkou z povinnosti svědčit, na předvolání před orgány činné v trestním řízení je ale povinen se dostavit každý, pod hrozbou sankce, tedy i ten, na nějž se vztahuje toto právo a teprve před výsledkem po poučení jej může uplatnit. Sankcí za nedostavení je pokuta nebo předvedení. Odepření nelze učinit písemně ani jiným způsobem, protože dotyčný musí vysvětlit svůj vztah k obviněnému,

¹⁶⁴ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 813 – 814.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž. s. 815.

¹⁶⁶ Čl. 37, odst. 1, Listina základních práv a svobod

¹⁶⁷ *Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*

případně k věci. Osoby uvedené v § 100 TrŘ. mají právo nikoliv povinnost odepřít výpověď. Orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí k tomuto právu z úřední povinnosti, ale jen jestliže vyslýchaná osoba toto své právo uplatní. K výpovědi nesmí být nikdo žádným způsobem donucován. Právo odepřít výpověď má každý v postavení obviněného i podezřelého, svědka i osoby podávající vysvětlení.¹⁶⁸

Nevyužije-li svědek po řádném poučení svého práva a rozhodne se vypovídat, vztahují se na jeho výslech všechna ustanovení pro výslech svědka, včetně jeho povinnosti vypovídat úplnou pravdu a nic nezamlčet a hrozby trestních následků pro křivou výpověď. Svědka, který je vyslýchán v přípravném řízení a nevyužil svého práva odepřít výpověď, je vhodné vyslechnout poté, co policejní orgán umožnil obviněnému nebo jeho obhájci, aby se mohli výslechu účastnit, tím je zajištěna použitelnost výpovědi uvedeného svědka i před soudem v hlavním líčení.¹⁶⁹

Osoba oprávněná odepřít svědeckou výpověď musí být o tomto svém právu vždy řádně poučena, a to před každým výslechem. Svědek se musí jednoznačně vyjádřit, zda tohoto práva využívá či nikoli, a obsah poučení o právu odepřít výpověď i vyjádření osoby oprávněné výpověď odepřít je potřeba uvést do protokolu. V případě, že není dodržena povinnost poučit svědka o právu odepřít výpověď, nebo se svědek dostatečně nevyjádřil ohledně využití tohoto práva, znamená to, že takový důkaz nebude možné použít v dalším řízení, zejména ne v hlavním líčení. Jednalo by se tedy o naprosto neúčinný důkaz. Ani dodatečné prohlášení svědka, že svého práva odepřít výpověď před takovým výslechem nechtěl využít, nemůže uvedenou vadu zhojit, jelikož stále půjde o protokol o takové výpovědi svědka, která byla učiněna bez splnění podmínek § 211 odst. 4.¹⁷⁰ Uvedenou vadu je možné odstranit jen opětovným výslechem

¹⁶⁸ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. s. 938.

¹⁶⁹ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 816.

¹⁷⁰ *Protokol o výpovědi svědka, který v hlavním líčení využil svého práva odepřít výpověď podle § 100, je možno číst jen za předpokladu, že svědek byl před tímto výslechem o svém právu odepřít výpověď řádně poučen a výslovně prohlásil, že tohoto práva nevyužívá, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona a obviněný nebo obhájce měl možnost se tohoto výslechu zúčastnit.*

svědka za dodržení všech zákonných podmínek. Stejně se postupuje v případě, že výslech svědka byl proveden i přesto, že tento oprávněně prohlásil, že chce odepřít výpověď, ale vyslýchající orgán nesprávně rozhodl, že mu právo odepřít výpověď nenáleží. O oprávněnosti odepření výpovědi rozhodne orgán, který svědka vyslýchá, a to jako o otázce předběžné ve smyslu § 9 odst. 1.¹⁷¹ K tomu, aby mohl takto učinit, je nutné, aby ten, kdo odepírá výpověď, uvedl důvod, pro který tak činí. Není však možné žádat, zejména v případě odepírání výpovědi z důvodů způsobení nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým, odůvodnění tak podrobné, že by tím toto ustanovení ztrácelo svůj praktický význam. Jestliže vyslýchající orgán neuzná důvody k oprávněnému odepření výpovědi, je svědek povinen vypovídat a mohou proti němu být použity donucení podle § 66.

Prohlášení o odepření výpovědi svědek zpravidla učiní před zahájením vlastního výslechu, po poučení o tomto právu. Vyjádření svědka o využití nebo nevyužití svého práva odepřít výpověď, včetně obsahu předchozího poučení se vždy zaznamenává do protokolu o jeho výslechu. O tom, zda svědek využívá nebo nevyžívá svého práva odmítnout výpověď podle § 100 odst. 1, se musí vyjádřit takovým způsobem, aby nebylo o jeho projevené vůli pochyb. Není možné ale svědka nutit, aby použil přímo zákonné formulace. Svědek, který odepřel výpověď při dřívějším výslechu (např. přípravné řízení), může dodatečně prohlásit, že svědčit chce, resp., že nevyžívá svého práva na odepření výpovědi, a v tom případě může být vyslechnut. Svědek, který práva na odepření v dřívějším výslechu nevyužil, naopak může při dalším výslechu výpověď odepřít. Protokol o jeho dřívější výpovědi je možné přechíst jen za podmínek stanovených v § 211 odst. 3¹⁷² nebo v § 211 odst. 4.¹⁷³

¹⁷¹ *Orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně; je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného.*

¹⁷² *Protokol o dřívější výpovědi svědka se přečte také tehdy, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona a svědek v hlavním líčení bez oprávnění odepřel vypovídat...*

¹⁷³ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 816 – 817.

4.3.1 Příbuzenský vztah

V 1. odstavci § 100 TrŘ. je stanovena jedna z podmínek, za nichž má svědek právo odepřít výpověď: „Právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru.“ Důvodem vzniku práva na odepření výpovědi je podle tohoto ustanovení samotná existence příbuzenského vztahu svědka k obviněnému. Tento důvod se vztahuje na výpověď svědka jako celku, svědek může bez dalšího odepřít celou svoji výpověď, aniž by bylo nutno zkoumat o jakých skutečnostech má nebo hodlá vypovídat.¹⁷⁴

Příbuzní v poměru přímém jsou osoby, které pocházejí jedna od druhé – pokrevní předci a potomci. Příbuzní obviněného v pokolení přímém jsou především jeho prarodiče, rodiče, děti, vnuci. Sourozenci jsou osoby, které mají společného alespoň jednoho rodiče. Jedná se tedy o bratra nebo sestru obviněného. Osvojitelé a osvojenci jsou osoby, u nichž vznikl takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a to na podkladě osvojení. Manželé jsou osoby, které uzavřely manželství jako společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, pokud manželství stále trvá. Poměrem druhu k družce je chápán poměr obdobný poměru manželskému. Při zkoumání, zda o takový vztah mezi obviněným a jeho partnerem (druhem – družkou) jde, je možné přihlížet k občanskoprávní definici pro osoby blízké.¹⁷⁵ Příbuzenský vztah předpokládaný mezi svědkem a obviněným musí existovat v době, kdy by mělo dojít k výslechu

¹⁷⁴ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 818.

¹⁷⁵ § 116, Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník : „Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.“

svědka, bez ohledu na to, zda existoval v době, o které by měl svědek vypovídat.¹⁷⁶

Druhá část ustanovení: *...jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru.*, je projevem zásady, že lze výpověď odepřít jen v nezbytném rozsahu, pokud se vede společné řízení proti více obviněným. Svědek má právo odepřít výpověď jen vůči tomu obviněnému, vůči němuž je v blízkém příbuzenském vztahu. I tato možnost je však limitována skutečností, zda je možné příslušnou část výpovědi tohoto svědka odloučit od ostatních částí, u kterých důvod k odepření výpovědi není. Pokud tato část není odlučitelná ve vztahu k ostatním obviněným, má svědek právo odepřít výpověď v celém rozsahu.¹⁷⁷

Těmto zásadám odpovídá i povinnost vyslychajícího orgánu, aby v rámci poučení svědka o právu na odepření výpovědi označil skutek, kterého se má jeho výpověď týkat, a po zahájení trestního stíhání označil i osobu obviněného, v jehož věci má vypovídat. Je-li obviněných více, je třeba označit všechny obviněné. Bez tohoto nemůže svědek své právo na odepření výpovědi posoudit. Možnost označení skutku (stejně jako osoby obviněného) je limitována v případech, kdy je svědek vyslychán před zahájením trestního stíhání, kdy není ještě přesně vymezen skutek, ani není známa osoba obviněného.¹⁷⁸

4.3.2 Nebezpečí trestního stíhání

2. odstavec tohoto ustanovení dovoluje odepřít výpověď jen v tom směru a potud, pokud by svědek svou výpovědí mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě samému nebo dalším osobám, které jsou v příbuzenském nebo

¹⁷⁶ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 818.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž. s. 818.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž. s. 819.

obdobném vztahu k svědkovi: „Svědék je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.“ Postup podle tohoto ustanovení se ve vztahu k nim uplatní jen za situace, když tyto blízké osoby nejsou obviněnými ve věci, v níž je svědek vyslýchán; pokud by taková osoba byla v této věci obviněnou, pak by přicházelo v úvahu odepření výpovědi podle § 100 odst. 1.¹⁷⁹

Za způsobení nebezpečí trestního stíhání je třeba považovat nejen případ, kdy hrozí zahájení trestního stíhání podle § 160¹⁸⁰ proti svědkovi nebo proti dalším osobám uvedeným v § 100 odst. 2, ale také případ, kdyby by svědek osobě již stíhané pro trestný čin svojí výpovědí přitížil nebo přispěl k jejímu usvědčení. Za hrozbu trestního stíhání je nutno považovat také možnost vedení zkráceného přípravného řízení nebo zahájení trestního stíhání podáním návrhu státního

¹⁷⁹ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář*. s. 819.

¹⁸⁰ (1) Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného, pokud není důvod k postupu podle § 159a odst. 2 a 3 nebo § 159b odst. 1. Výrok usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna, aby nemohl být zaměněn s jiným, zákonné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován; obviněný musí být v usnesení o zahájení trestního stíhání označen stejnými údaji, jaké musí být uvedeny o osobě obžalované v rozsudku (§ 120 odst. 2). V odůvodnění usnesení je třeba přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání.

(2) Opis usnesení o zahájení trestního stíhání je třeba doručit obviněnému nejpozději na počátku prvního výslechu a do 48 hodin státnímu zástupci a obhájci; u obhájce počíná lhůta k doručení běžet od jeho zvolení nebo ustanovení. Opis usnesení o zahájení trestního stíhání advokáta je třeba bez odkladu doručit též ministru spravedlnosti a předsedovi Komory.

(3) Policejní orgán provede potřebné neodkladné nebo neopakovatelné úkony a zahájí trestní stíhání, pokud nelze dosáhnout, aby tyto úkony provedl příslušný orgán, a nejpozději do tří dnů od jejich provedení předá věc tomuto orgánu, který pokračuje v řízení.

(4) Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.

(5) Vyjde-li během vyšetřování najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, který není uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání, postupuje se ohledně tohoto skutku způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2.

(6) Vyjde-li během vyšetřování najevo, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, je jiným trestným činem, než jak byl v usnesení o zahájení trestního stíhání právně posouzen, upozorní na to policejní orgán obviněného a učiní o tom záznam do protokolu.

(7) Proti usnesení o zahájení trestního stíhání je přípustná stížnost.

zástupce na potrestání. Svědek nemůže odepřít výpověď z jiných důvodů, než je nebezpečí trestního stíhání. Nemůže tak učinit např. proto, že by jemu nebo osobám jemu blízkým vznikla majetková újma nebo hanba. Stejně tak nemůže odmítnout výpověď v případě, že se nějakým způsobem podílel na trestné činnosti obviněného, ale jeho jednání by mohlo být posouzeno jen jako přestupek. Právo odepřít výpověď podle tohoto ustanovení má ale také svědek tehdy, jestliže nebezpečí trestního stíhání neplyne ze souvislosti s trestní věcí, ve které má vypovídat, ale může se vztahovat k okolnostem, které jsou orgánům činným v trestním řízení zatím zcela neznámé.¹⁸¹

4.3.3 Výjimka z práva odepřít výpověď

Ustanovení § 100 odst. 3 vymezuje výjimku z práva odepřít výpověď: „*Odepřít výpověď jako svědek nemůže však ten, kdo má stran trestného činu, jehož se svědecká výpověď týká, oznamovací povinnost podle trestního zákona.*“, a to ať už je toto právo založenou existencí příbuzenského vztahu (§ 100 odst. 1) nebo nebezpečím trestního stíhání (§ 100 odst. 2).¹⁸²

Oznamovací povinnost má svědek ohledně trestných činů vyjmenovaných v ustanovení § 168 TrZ¹⁸³. Jde-li o některý z těchto trestných činů, je svědek povinen vypovídat. Pokud by svou výpovědí uvedl sebe nebo osobu blízkou

¹⁸¹ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 819.

¹⁸² Srov. tamtéž. s. 820.

¹⁸³ *Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku (§ 95), záškodnictví (96), sabotáže (§ 97), vyvědačství (§ 105 odst. 2, 3 a 4), ohrožení utajované informace (§ 106 a 107), porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi (§ 124a, 124b, 124c), porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem (§ 124d, 124e, 124f), padělání a pozměňování peněz (§ 140), porušování mezinárodních sankcí (§ 171d), neoprávněného nakládání s osobními údaji (§ 178 odst. 3), účasti na zločinném spolčení (§ 163a odst. 2 a 3), obecného ohrožení podle § 179, ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla podle § 180a, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny podle § 180c odst. 2, týrání svěřené osoby (§ 215), vraždy (§ 219), genocidia (§ 259) nebo používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 262), a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, velitele nebo náčelníku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.*

v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví nebo jiné závažné újmy, anebo sebe v nebezpečí trestního stíhání, může odepřít výpověď ohledně všech trestných činů. Pokud by hrozilo, že by uvedl ve nebezpečí trestního stíhání osobu blízkou, pak může uplatnit své právo na odepření výpovědi s výjimkou výsledku o trestných činech, které uvádí ustanovení § 168 odst. 2 TrZ¹⁸⁴, o nich svědek vypovídat musí.¹⁸⁵

4.4 Souhrn

Z povinnosti vypovídat jako svědek tedy existují 2 výjimky. Na první skupinu se vztahuje zákaz výsledku, tato výjimka je považována za zájem veřejný. Jde o ochranu utajovaných skutečností chráněných zvláštním zákonem.. Druhá skupina zahrnuje osoby, které by porušily státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti – jde hlavně o osoby činné ve zdravotnictví, advokáty, auditory, duchovní v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství.¹⁸⁶

Úprava § 99 o zákazu výsledku zpovědní tajemství eliminuje, proto se pozornost obrací k § 100 – právo odepřít výpověď, tato úprava se týká spíše příbuzenského vztahu a i když kněz není chápán jako příbuzný zpovídajícího, újmu jemu způsobenou by mohl pociťovat jako újmu vlastní. Zpovědník se však vystavuje především nebezpečí církevního trestního stíhání. Pokud zpovědník předvídá spáchání trestného činu, je vázán ohlašovací povinností podle

¹⁸⁴ *Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání však nezabývá pachatele trestnosti, týká-li se neoznámení trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracení republiky (§ 92), teroru (§ 93), teroristického útoku (§ 95), záškodnictví (§ 96), sabotáže (§ 97), vyvědačství (§ 105 odst. 2, 3 a 4), ohrožení utajované informace (§ 106 a 107), účasti na zločinném spolčení podle § 163a odst. 2 a 3 nebo genocidia (§ 259)*

¹⁸⁵ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní řád. Komentář.* s. 820

¹⁸⁶ Srov. KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině.* s. 939.

§ 167 trestního zákona. Tato otázka však není řešena ani v předběžně podepsaném konkordátu z roku 2002.¹⁸⁷

Předpokladem pro využití práva odepřít výpověď (event. zákazu výslechu) je řádné poučení, které musí vyslychající dostat před každým výslechem, je-li vyslychán opětovně. Svědek totiž může změnit svůj vztah k tomuto právu. Nesprávné nebo nedostatečné poučení je porušením práva na odepření výpovědi a rovněž práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Právo odepřít výpověď má svědek jak v řízení před soudem (hlavní líčení), tak ve veřejném zasedání, stejně jako při zvláštních formách výslechu jako jsou konfrontace, rekognice, podání vysvětlení, rekonstrukce a vyšetřovací pokus. Provádění těchto úkonů je založeno na dobrovolnosti a nelze je provádět bez souhlasu svědka, ale ani obviněného.¹⁸⁸

Jestliže svědku hrozí újma na zdraví, je tím míněno poškození na zdraví jakéhokoli stupně, tedy i lehčí poškození, které nemusí být spojeno s pracovní neschopností, stejně jako střední nebo těžká újma na zdraví spojená s vážným zraněním či poškozením, které může mít trvalé následky, případně i ohrožení smrtí, a to jak svědkovi, tak osobě jemu blízké.¹⁸⁹

Správní řád upravuje právo svědka odepřít výpověď, zákaz výslechu, státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, poučení o důsledcích nepravdivé výpovědi obdobně jako trestní řád. Soudní řád správní (zák. č. 150/2002 Sb.) vůbec právo na odepření výpovědi samostatným ustanovením neupravuje, ani neodkazuje na občanský soudní řád.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Srov. TYL, T. *Zpovědní tajemství* [online]. 20. září 2002, [cit. 10. 11. 2007]. Dostupné na [www: <http://zakony.idnes.cz/zpovedni-tajemstvi-04j-/pravnidejiny.asp?c=A020920_011800_pravnidejiny_263>](http://zakony.idnes.cz/zpovedni-tajemstvi-04j-/pravnidejiny.asp?c=A020920_011800_pravnidejiny_263).

¹⁸⁸ Srov. KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. s. 939 – 940.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž. s. 940.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž. s. 941.

ZÁVĚR

V práci jsem se věnovala především otázce respektování a ochrany zpovědního tajemství světskými právními normami, které uplatňuje právní řád České republiky.

Kanonické právo (církevní právo) stanoví jednoznačně ochranu zpovědního tajemství v kán. 983 – kán. 985, které zajišťují, že není možné jej žádným způsobem porušit, přímo ani nepřímo. Neporušitelnost zpovědního tajemství naznačuje i Katechismus katolické církve, kde se označuje „svátostnou pečeti“, která je naprosto neporušitelná.

Český právní řád ustanovuje poměrně velké množství povinností mlčenlivosti a ochrana tohoto institutu je zajišťována řadou předpisů (např. z. č. 21./1992 Sb., o bankách; z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník a další). Zná i pojem zpovědní tajemství, v souvislosti s ním poukazuje na čl. 15 a 16 Listiny základních práv a svobod, kde je zmíněna svoboda náboženského vyznání. Základní ochranu zpovědního tajemství zajišťuje zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

V trestním zákoně jsem porovnávala ustanovení § 167, Nepřekážení trestného činu, a § 168, Neoznámení trestného činu. Obě tato ustanovení jsou si podobná, jak výčtem trestných činů, které je občan povinen překazit nebo oznámit, tak podmínkami pro beztrestnost. Ustanovení o nepřekážení trestného činu zpovědní tajemství nechrání, takže zpovědník má povinnost trestný čin překazit. V ustanovení o neoznámení trestného činu je ochrana zpovědního tajemství zmíněna ve 3. odstavci, kde se hovoří o tom, že duchovní registrované církve nemá všeobecnou oznamovací povinnost.

Další důležitou oblastí je oblast svědectví. V trestním řádu je stanovena všeobecná povinnost svědčit, existují z ní však 2 výjimky. První je zákaz výslechu (§ 99), kde je stanoven zákaz výslechu osob, které jsou vázány státem uloženou nebo uznanou povinností mlčenlivosti. Za státem uznanou povinností mlčenlivosti se přitom považuje i zpovědní tajemství nebo právo obdobné zpovědnímu

tajemství podle § 7 odst. 1 pís. f) zákona č. 3/2002 Sb. Druhou výjimkou je právo odepřít výpověď (§ 100), který představuje spíše ochranu příbuzných a osob blízkých. Ochrana zpovědního tajemství zde není tak jednoznačně vymezena.

Celkově se dá tedy říci, že české trestní právo zajišťuje ochranu zpovědního tajemství dostatečně, na rozdíl od dob komunistické diktatury, kdy žádná ochrana neexistovala. Ochrana je zajištěna především § 168 trestního zákona – neoznámení trestného činu a § 99 trestního řádu – zákaz výslechu. Obojí se opírá o ustanovení § 7 zákona o církvích a náboženských společnostech.

LITERATURA

Tištěné dokumenty:

- *Bible svatá*, Písmo svaté starého a nového zákona, 6. přepracované vydání. Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5
- BREJCHA, A., *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*, Praha: CODEX Bohemia s.r.o., 1998. ISBN 80-85963-47-7
- *Dokumenty 2. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9
- HRDINA, A., I. *Kanonické právo*. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o. , 2002. ISBN 80-86432-26-2
- HRDINA, A., I. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2004, ISBN 80-86432-67-X
- *Katechismus katolické církve*, Praha: ZVON, 1995. ISBN 80-7113-132-6
- KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-44-X
- *Kodex kanonického práva*. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-082-6
- *Obřady pokání*, Praha; Vatikán: Česká liturgická komise, 1982
- *RECONCILIATIO ET PAENITENTIA, O smíření a pokání v dnešním poslání církve z 2. prosince 1984*, Praha: ZVON, 1996, ISBN 80-7113-158-X
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck 2005. ISBN 80-7179-405-8
- ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář*. 5. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-624-7
- TRETERA, J. R. *Církevní právo*, Praha: JAN KRIGL, NAKLADATELSTVÍ, 1993.

Články:

- BUBELOVÁ, K., Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost, *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.4
- PŘIBYL, S. Pojetí tzv. „zvláštních práv“ církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb., *Revue církevního práva*, 2004, roč. 10, č. 1

Právní předpisy:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (dále jen zákon o církvích), v platném znění

Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ČR

Internetové odkazy:

Katedra církevního a civilního práva Teologická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích *Svátost pokání* [online] [cit.20. 2. 2007]. Dostupné na: <http://www2.tf.jcu.cz/~kasny/book4/penance.htm>

SKOČDOPOLE, P. České tajnosti. *Otevřete.cz, web pro otevřenost veřejné správy* [online]. [cit. 23. 10. 2007]. Dostupné na WWW.: <http://www.otevrete.cz/index.php?akce=clanek&id=365>

TYL, T. *Zpovědní tajemství* [online]. 20. září 2002, [cit. 10. 11. 2007]. Dostupné na www: http://zakony.idnes.cz/zpovedni-tajemstvi-04j-/pravnidejiny.asp?c=A020920_011800_pravnidejiny_263

Wikipedie: otevřená encyklopedie [online] Poslední úpravy 14. 4. 2007 [cit. 23. 4. 2007]. Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Svátost_smirění.

SEZNAM ZKRATEK

CIC – Kodex kanonického práva (Codex iuris canonici)

C / LG – Konstituce věroučná o církvi / Lumen Pentium

KKC – Katechismus katolické církve

TrŘ – Trestní řád

TrZ – Trestní zákon

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1.

Seznam církví a náboženských společností registrovaných v ČR.

1. Apoštolská církev
2. Bratrská jednota baptistů
3. Církev adventistů sedmého dne
4. Církev bratrská
5. Církev československá husitská
6. Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů
7. Církev řeckokatolická
8. Církev římskokatolická
9. Českobratrská církev evangelická
10. Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
11. Evangelická církev metodistická
12. Federace židovských obcí v České republice
13. Jednota bratrská
14. Křesťanské sbory
15. Luterská evangelická církev a.v. v České republice
16. Náboženská společnost českých unitářů
17. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
18. Novoapoštolská církev v České republice
19. Pravoslavná církev v českých zemích
20. Slezská církev evangelická augsburského vyznání
21. Starokatolická církev v České republice
22. Církev Křesťanská společenství
23. Obec křesťanů v České republice
24. Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna
25. Česká hinduistická náboženská společnost

ABSTRAKT

KOMÁROVÁ, V. *Zpovědní tajemství v kontextu trestního práva ČR*. České Budějovice 2007. Diplomová práce. Jihočeská universita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevního a civilního práva. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: zpověď, zpovědní tajemství, mlčenlivost, trestní zákon, trestní řád, nepřekážení trestného činu, neoznámení trestného činu, svědectví, zákaz výslechu, právo odepřít výpověď

Práce se věnuje stručně vysvětlení pojmu zpověď a zpovědní tajemství a jeho dodržování v rámci trestního práva ČR. Zpovědní tajemství ošetřuje hlavně zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. V práci se věnuji i ochraně jiných druhů mlčenlivosti, které ČR uznává. Hlavním tématem je respektování zpovědního tajemství v kontextu trestního práva. Poukazuji zde hlavně na respektování zpovědního tajemství v souvislosti s § 167 a § 168 trestního zákona o nepřekážení trestného činu a neoznámení trestného činu. Zmiňuji se zde i o povinnosti svědčit a výjimkách z této povinnosti. V první z výjimek – zákazu výslechu – je ochrana zpovědního tajemství naznačena, v druhé – právo odepřít výpověď – už není tato ochrana jednoznačná. Celkově se dá říci, že český právní řád zpovědní tajemství ve svých ustanoveních respektuje a jeho dodržování duchovními není možné trestat.

ABSTRACT

The Seal of Lantescien in the Context of Criminal Law

Key words: confession, seal of confession, confidentiality, criminal code, rules of criminal procedure, failure to prevent offence, failure to report offence, deposition, prohibition of interrogation, right to refuse testimony

The thesis provides a concise explanation of the notions of confession and the seal of confession and observance of the same by Czech Republic criminal law. The seal of confession is especially provided for by Act No. 3/2002 Coll. on churches and religious societies. In my thesis, I also address the issue of protecting other types of non-disclosure recognized by the Czech Republic. The main topic covers respecting the seal of confession in the context of criminal law. I particularly concentrate on respecting the seal of confession in relation to Sections 167 and 168 of the Criminal Code concerning failure to prevent an offence and failure to report an offence. I also take note of the duty to testify and exceptions to the same. Whereas one of the exceptions—prohibition of interrogation—does indicate protection of the seal of confession, the other—the right to refuse testimony—includes no such unequivocal protection. Generally, Czech laws do recognize the seal of confession, and it is impossible to punish observance by priests of the seal of confession.